

DEPT. OF ARCHAEOLOGY
LIBRARY
ACC NO.....
DATE.....

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်
ကမ္ဘာ့ ကျောက်စာဝန် ၏
၁၉၄၆-၄၇ ခုအတွက်

နှစ်ချုပ်စာစီရင်ခံစာ။

REPORT

OF THE

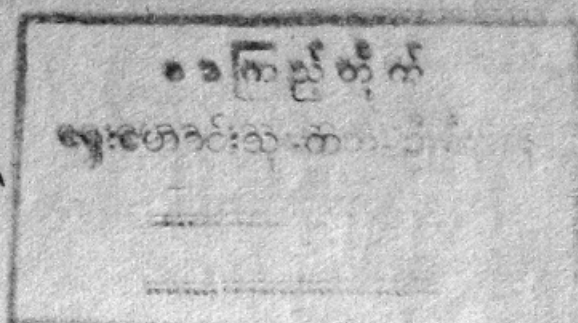
SUPERINTENDENT,
ARCHÆOLOGICAL SURVEY
BURMA

For the year ending 30th September 1947

RANGOON

SUPDT., GOVT. PRINTING AND STATIONERY, BURMA

1949

မြန်မာနိုင်ငံတော်ကမ္မည်းကျောက်စာဝန်၏ ၁၉၄၆-၄၇ ခု
အံတွက်အစီရင်ခံစာပေါ်တွင်ပြဋ္ဌာန်းချက်။

[၁၉၄၇ ခု၊ ဇွန်လ ၁၉ ရက်နေ့စွဲပါပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရပညာရေး၊ ပြည်သူ့
ဝန်ထမ်းနှင့်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးဌာနအမှုတွဲအမှတ် ၇ အီးဘီ (စီ) ၄၈ မှကောက်နုတ်ချက်။]

မြန်မာနိုင်ငံတော် ကမ္မည်းကျောက်စာဝန်၏ ၁၉၄၆-၄၇ ခုအတွက် နှစ်ချုပ်အစီ
ရင်ခံစာကိုဖတ်ရှုဝေဘန်သည်။

ပြဋ္ဌာန်းချက်။ ။နှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာကိုထုတ်ပြန်ကြေညာစေ။

အမိန့်အရ၊

စိန်ညိုထွန်း၊

အတွင်းဝန်၊

ပညာရေး၊ ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းနှင့်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးဌာန။

မာတိကာ။

	စာမျက်နှာ။
နိဒါန်း	၁
၁။ ။ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦစောင့်ရှောက်ပြုပြင်မှု	၅
၂။ ။စူးစမ်းရှာဖွေမှု	၉
၃။ ။ရှေးဟောင်းကမ္ဘာဦးစာပေ	၁၁
၄။ ။ပြတိုက်နှင့်ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများ	၁၄
၅။ ။အထွေထွေ	၁၆
မိတ်ပုံများ—	၁၀
နောက်ဆက်တွဲ (က)။ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘာဦးကျောက်စာ ဌာနအတွက်ကုန်ကျစရိတ်စာရင်း	၂၁
နောက်ဆက်တွဲ (ခ)။ မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘာဦးကျောက်စာဌာနမှစောင့်ရှောက်ပြုပြင် သောရှေးဟောင်းအထိမ်းအမှတ်အဆောက်အဦများစာရင်း	၂၁
နောက်ဆက်တွဲ (ဂ)။ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်း ရိုက်ကူးသော မိတ်ပုံစာရင်း	၂၅
နောက်ဆက်တွဲ (ဃ)။ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်း ရေးဆွဲသောပုံများစာရင်း	၃၀
နောက်ဆက်တွဲ (င)။ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်း တွေ့ရှိသောကျောက်စာများ	၃၃

• ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်ကမ္ဘာ့ဦးကျောက်စာဝန်၏ ၁၉၄၆-၄၇ ခုအတွက်

နှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာ။

— နိဒါန်း။

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်ကမ္ဘာ့ဦးကျောက်စာဝန် နှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာကို စစ်မဖြစ်မီ၊ ၁၉၄၀-၄၁ ခုနှစ်အတွက် နောက်ဆုံး ပုံနှိပ်ဖြန့်ချိခဲ့ရာ၊ ယခုအစီရင်ခံစာမှာ စစ်ပြီးပဌမဆုံးအစီရင်ခံစာဖြစ်ပေသည်။ ထိုတွင်မက လွန်ခဲ့သော အစီရင်ခံစာများသည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်သာရေးသားဖြန့်ချိခဲ့ပေရာ၊ ဤအကြိမ်မှာ မြန်မာဘာသာဖြင့်ပဌမ အကြိမ်ရေးသားဖော်သော အစီရင်ခံစာဖြစ်သည့်အလျောက် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ တော်ကမ္ဘာ့ဦးကျောက်စာဝန်လုပ်ငန်းစဉ်အမြောက်အမြား၊ ဆောင်ရွက်ပြီးစီးခဲ့သော အမှုကိစ္စ အဝဝနှင့်တကွ လွန်ခဲ့သောစစ်ဘေးစစ်ဒဏ်တို့ကို ဤဌာနကမည်ကဲ့သို့ကျော်လွန်လာခဲ့ ကြောင်းစသောအခြင်းအရာတို့ကို အကျဉ်းအားဖြင့်ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကျောက်စာဌာနလုပ်ငန်းစဉ်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ကျောက်စာဌာနဟုအမည်တွင်သော်လည်း၊ ဤဌာန၏လုပ်ငန်း စဉ်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်လေသည်။

(၁) ရာဇဝင်နှင့်ပတ်သက်၍သော်လည်း၊ ရှေးဟောင်းသုခုမပညာနှင့်ပတ်သက် ၍သော်လည်း၊ အထူးစိတ်ဝင်စားဘွယ်ရာ ဖြစ်သည့် ရှေးခေတ် အဆောက် အဦတို့ကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းပြုပြင်ရခြင်း။

(၂) မြန်မာ့ရှေးခေတ်ယဉ်ကျေးမှု၊ မြန်မာရာဇဝင်တိုင်းရင်းသား စာပေများ ထွန်းကားလာပုံ၊ သာဓက အထောက်အထားများဖြင့်စေသည့် အဆောက်အဦပစ္စည်း စသည်တို့ကိုရှာဖွေစုဆောင်းရခြင်း။

(၃) အရပ်ရပ်ရှိ ကမ္ဘာ့ဦးကျောက်စာ များစွာတို့ကို ရှာဖွေမှတ်သားပြီးလျှင် မင်ကူးခါတ်ပုံစသည်တို့ပြုလုပ်စုဆောင်းကာ၊ ဖတ်ရှုလေ့လာ၍အကွာရာပြန်၊ ဘာသာပြန် ရေးသားထားရခြင်း။

(၄) ဤဌာနမှရှာဖွေစုဆောင်းထားသောသုတေသန ဗဟုသုတအဖြာဖြာကို ဖြန့်ချိရခြင်း။

မြန်မာပြည်သည်ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ထွန်းကားရာဒေသဖြစ်သည့်လည်းတကြောင်း၊ အုပ်ချုပ်သောမင်းများမှာလည်း သာသနာဒါယကာများသာဖြစ်လေရာ၊ ဘုရားတည်ခြင်း၊ ကျောင်းဆောက်လှူဒါန်းခြင်းဖြင့် သဒ္ဓါတရားပွားများကြသည့်အလျောက်၊ ယခုအခါ၌ တွေ့ရှိရသောရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများမှာ၊ စေတီပုထိုးဂူလိုက်၊ ဘုရားအဆူဆူနှင့် အုတ်ကျောင်းအဆောင်ဆောင်များသာလျှင် အများအပြားဖြစ်လေတော့သည်။ သို့ဖြစ် လေရာ ကမ္ဘာ့ဦးကျောက်စာဌာနကအရပ်ရပ်ရှိ ရာဇဝင်ကျော်ကြားသော ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦ၊ သုခုမအရာ၌ချီးမွမ်း အံ့ဩဘွယ်ဖြစ်စေသောရှေးဟောင်းအဆောက်အဦ

တို့ကိုရံစစ် ရှာဖွေစွာရင်းပြုလုပ်သည့်အခါ သာသနာနှင့်ပတ်သက်သောအဆောက်အဦ
စာရင်းလုပ်သကဲ့သို့ပင်ဖြစ်ချေတော့သည်။ ၎င်းအဆောက်အဦများအနက်မှ အစိုးရက
စောင့်ရှောက်ပြုပြင်ရန်သင့်တော်သော (၁) ပြည်သူ့ ဘဏ္ဍာတော်မှအကုန်အကျခံ၍
စောင့်ရှောက်ပြုပြင်ရန်သင့်တော်သော အဆောက်အဦများကို ရွေးချယ်ထားလေသည်။
ဤကိစ္စမှာ ၁၉၀၄ ခုနှစ်တွင်ထုတ်ပြန်သောရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများစောင့်ရှောက်
ထိန်းသိမ်းရေးအက်ဥပဒေအရ ဆောင်ရွက်ရသည့်အလျောက်၊ ၁၉၀၈ကလျဉ်းများဖြင့်
စောင့်ရှောက်ခြင်းမှလွတ်ကင်းပြီးလျှင်၊ ၁၈၈၇ကတည်းကပြုပြင်ခြင်းမပြုပါက ပြုပျက်ပျောက်
ကွယ်သွားကွယ်ရာလွန်ဖြစ်သောရှေးမင်းများကောင် မူဖြစ်သည့် ၇ ကျောင်း ဘုရားများကို
သာလျှင် အခွန်ရှည်စွာတည်တံ့ စေခြင်းငှါ၊ ရွေးချယ် ထိန်းသိမ်းရလေသည်။ ထိုကဲ့သို့
အစိုးရထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သောအဆောက်အဦမှာ၊ ၁၉၄၆-၄၇ တွင် ၀၂ ဆူ
ရှိလေ၍နောက်ဆက်တွဲ (ခ) တွင်ဖော်ပြထားပါသည်။

ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦများကို ပြုပြင်သည့်ဆိုရာ၌ နဂိုသဘောကို ပျက်စီး
ဖုံးလွှမ်းခြင်းဖြစ်စေသောအသစ်ပစ္စည်းမပြုပြင်မှုကိုလုံးဝရှောင်ကြဉ်၍၊ နဂိုသဘောကိုတည်
တံ့ခိုင်မြဲခြင်းဖြစ်သည့်ပျက်စီးရန်စောင့်ရှောက်ကာပြုပျက်မည်တို့ကို ဟန့်တားစေသော
ပြုပြင်မှုကိုသာလျှင် ဆောင်ရွက်ရပေသည်။ ကျောက်စာဌာနက ယူရသောတာဝန်သည်
ကမ္ဘာ့ပညာရှင်များနှင့်ဆက်သွယ်လျက်ရှေးခေတ်ယဉ်ကျေးမှုဘာသာရပ်ကို လိုက်စားသူ
များအပေါ်၌၊ ရှေးဟောင်းဖြစ်သော ဘိုးဘွားတို့၏ လက်ရာကိုသာ ကြည့်မြင်လိုသူတို့
အပေါ်၌၊ မူလပစ္စည်းအပျက်စေမှုနှင့်အခွန်ရှည်စွာ တည်ရာတည်ကြောင်းကိုသာ ဖြစ်စေ
ရန်ဝတ်တရားရှိလေသည်။

ဤဌာနမှစောင့်ရှောက်သောရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများ၏ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာ
သောထူးခြားချက်တို့ကိုအနည်းငယ်ဖော်ပြရသော်၊ ပြည်မြို့၏အရှေ့တောင်ဘက်၊ မောင်စာ
အနီး၊ သရေခေတ္တရာမြို့တော်ဟောင်းနေရာရှိ၊ ဘောဘောကြီးဘုရား၊ ဘဲဘဲဘုရားတို့သည်
လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်းတထောင်ငါးရာကျော်ကတည်ဆောက်ကိုးကွယ်ကြသောဇေတီများ
၏ပုံသဏ္ဌာန်ကိုထင်ရှားစေ၏။ ပုဂံမြို့နယ်၊ မြင်းကပါရွာရှိ မနုဟာဘုရားသည် ယခုတိုင်
တည်ရှိခြင်းကြောင့်မြန်မာရာဇဝင်၌ အနော်ရထာမင်းသည် သုဝဏ္ဏဘဒ္ဒိသထံပြည်သို့စစ်ချီ
လျက်ဝဋ္ဋကဘိသုံးပုံကိုပင့်ဆောင်ကာ မနုဟာမင်းနှင့်တကွ နောက်လိုက်ဗိုလ်ပါ အခြံအရံ
များကိုသုံးပန်းအဖြစ်ဖြင့်ခေါ်ဆောင်လာခဲ့ကြောင်းကို၊ သာဓကအထောက်အထားဖြင့်စေ
၏။ မနုဟာဘုရားအတွင်း တည်ထားအပ်သော တင်ပြင်ခွေအင်္ဂါတေဆင်းတူတော်သုံးဆူနှင့်
လျောင်းတော်မူကိုယ်တော်ကြီး၏ အချိုးအစားသဏ္ဌာန်မှာ ကိန်းဝပ်တော်မူသောဘုရား
တန်ဆောင်းနှင့် မဇ္ဈ လေအောင် ကြီးမားကျားမား ဖူးမြင် သူများ၏ စိတ်ပင် လွန်စွာ
ကျဉ်းမြောင်းခြင်းဖြစ်လေရာ၊ ဘုရားဒါယကာဖြစ်သော သုံးပန်း မနုဟာမင်း၌မည်သို့သော
စိတ်ထားကဖြင့် အကျဉ်းကျခံနေရသည်ကို ပေါ်လွင်ထင်ရှားစေတော့၏။ ပုဂံမြို့နယ်၊ သီရိ
ပစ္စယာရွာ၌ကား၊ လောကနန္ဒာ စေတီတည်ရှိ၏။ ၎င်းစေတီတော်မှာ အနော်ရထာမင်း
ကောင်းမှုရှိ၍သီဟိုဠ်ကုန်းမှ ပင့်ဆောင် လာသော မြတ်စွာဘုရား၏ စွယ်တော်တဆူ
ဌာနာစွာတည်ထားကြောင်းရာဇဝင်၌လာ၏။ ၎င်းလောကနန္ဒာဘုရားသည် ဧရာဝတီမြစ်
နားပေါ်တွင်တည်ရှိလေရာ၊ ကမ်းပေါ်၌ ကျောက်ချ၍ ခိုင်လုံသော အခြေခံပြုလုပ်ပေးခြင်း
မရှိပါ။ “ ၀၁၀၆ ဘုရားရချီးဆင်း ” ဆိုသည့်စကားအတိုင်း၊ ရာဇဝင်ထင်ရှားသော
တန်ခိုးကြီးစတီတော်များစွာတို့သည် ယခင်က ပြုပျက်၍ဖြစ်ရ၍ ချောသွား ကြသလို

ဤစေတီသည်လည်းပြုပျက်ပျော့ပါသွားပြီးလျှင်၊ နောင်လာနောက်သားတို့မှူးမျှော်ရန်တည်
ရှိကောင်းမှတည်ရှိပေတော့မည်။

• မြန်မာ့ဇာတိမှာန်ကို တက်ကြွစေသော မန္တလေးမြို့တွင်းရှိ ရွှေနန်းတော်ကြီးသည်
လည်း၊ ခေတ်ပျက်စည်အထိ ကျောက်စာဌာနက ထိန်းသိမ်းပြုပြင်သော အဆောက်အဦ
စာရင်းတွင်ပါဝင်လေသည်။

ဤဌာနကရှာဖွေတွေ့ရှိသောအရပ်ရပ်ရှိကျောက်စာများကိုမင်ကူးယူ၍၎င်း၊ တိုက်ရိုက်
ကူးယူရေးမှတ်၍၎င်း၊ ဓါတ်ပုံရိုက်ကူး၍၎င်း၊ စုံလင်စွာ စုဆောင်းပြီးလျှင်၊ အကွရာပြန်၊
ဘာသာပြန်များရေးသားကာမှတ်တမ်းတင်လျက်ထားရှိ၏။ နှစ်စဉ်လည်းရှေးဟောင်းစာ
ပေတို့ကို စုစမ်းရှာဖွေလျက်ရှိ၏။ ၎င်းကျောက်စာများကိုအစဉ်အတိုင်း ကူးယူရေးသား၍
စာအုပ်ကြီးခြောက်အုပ်မျှ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရကြောင်း။ ပုဂံမြို့ မြေတော်ကျောက်စာနှင့် မွန်
ကျောက်စာအချို့တို့ကိုမျှအင်္ဂလိပ်ဘာသာနှင့်ထုတ်ဝေခဲ့သော Epigraphia Birmanica
စာစောင်တွင်ဘာသာပြန်များ၊ မှတ်ချက်များကို ဓါတ်ပုံများနှင့်တကွ ဖော်ပြပြီးလေပြီ။ ၎င်း
စာစောင်မှာအုပ်စု ၄၊ အမှတ် ၂ တွင်ရပ်တန့်၍ ဆက်လက်ထုတ်ဝေခြင်း မပြုသေး
ကြောင်း။ နှစ်စဉ်ဖြန့်ချိသောနှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာတွင်လည်း အသစ်တွေ့ရှိသောကျောက်စာ
များ အကြောင်းကိုဖော်ပြပါရှိလေသည်။

မြန်မာ့ရှေးခေတ်ယဉ်ကျေးမှု မြန်မာရာဇဝင်နှင့်တိုင်းရင်းစာပေများထွန်းကားလာပုံ
သာဓကအထောက်အထားများကိုရှာဖွေစုဆောင်းရာ၌အထူးအသုံးဝင်သော အရာဝတ္ထု
များမှာ၊ များသောအားဖြင့် မြေအောက်တွင် ကြာမြင့်စွာဖုံးကွယ်လျက်ရှိသော အိုးခွက်
ပန်းကန်စသည်အိမ်ထောင်ပစ္စည်းအစအနများ၊ ကြေး၊ ကျောက်၊ သတ္တုဖြင့်ပြီးသောလက်
ဝတ်တန်ဆာများ၊ လူတို့အသုံးပြုသော ဒါးသွား၊ လှံသွားစသည်တို့အပြင်၊ ဘုရားဆင်းတု၊
အုတ်ခွက်၊ စိတ္တကူင်းများလည်းပါဝင်လေသည်။ များသောအားဖြင့်ဤသို့သော ဝတ္ထုပစ္စည်း
များကိုရှေးမြန်မာမင်းတို့၏ထီးနန်းစိုက်ရာဒေသမြို့တော်ဟောင်းများတဝိုက်ရှိ ရှေးရွာတို့မှ
ရွာသူ ရွာသားတို့သည် တောလည် ထွက်ရင်း၊ ချိုက်ပိတ်ပေါင်း ကြားမှ၎င်း၊ လယ်
ယာ ထွန်ရင်း မြေကြီးမှ ပေါ်ပေါက်လာ၍၎င်း၊ တွေ့ရှိတတ်ကြလေသည်။ ၎င်းတို့တွေ့ရှိ
သော ဝတ္ထုပစ္စည်းပေါ်တွင် အရေးအသား အက္ခရာ ပါရှိသည့် အခါများ၌ ရာဇဝင်
စာပေအကြောင်းခြင်းရာ ဆက်စပ်ရန်အတွက် လွန်စွာအားပေး ထိုက်တန်လေတော့သည်။
ရံဖန်ရံခါကျောက်စာဌာနသည် ရှေးဟောင်းရာဇဝင်နှင့်စပ်ဆိုင်သောအေသတို့၌ မြေတွင်
တူးဖော် ရှာဖွေခြင်း ပြုလေသည်။ ထိုကဲ့သို့ တူးဖော်သော နေရာ များမှာ နန်းတော်
နေရာ၊ သင်းချိုင်းဟောင်း၊ ရွေးကျောင်းကန် ဘုရားတည်ရာ ကုန်းမို့နှင့် ကုန်းဖြား
ပြားများသာ ဖြစ်၍ မြေကိုမတူးဆွဲ၊ ၎င်းကုန်းမြင့် နေရာများသည် သစ်ပင် ချုံနွယ်
တို့ဖြင့်ဖုံးအုပ်ကာ၊ မည်သို့သော အဆောက်အဦ တည်ရာ ဖြစ်သည်ကုန်းမြေ ပေတည်း
ဟုတယ်ချသတ်မှတ်ယူဆခြင်းအလျဉ်းမပြုနိုင်သော အခြေခံမှသာလျှင်၊ ပြုပျက်တူးဆွဲခြင်း
ပြုရလေသည်။ အချို့မြို့ရွာများတွင်စေတီပုထိုးဟောင်းများကိုရပ်ရွာကုသိုလ်ပါဝင်၍ပြုဆင်
ကြသည့်အခါ၌တွေ့ရှိကြသော ဌာနပစ္စည်းများ၊ တခါတရံ ပေါ်တော်မူအဖြစ်ဖြင့်တွေ့ရှိ
ကြသောဆင်းတု၊ ရုပ်တု၊ အုတ်ခွက် စိတ္တကူင်းများ စသည်တို့ကိုမှကား၊ ဤဌာနက၁၉၀၈က
လျှောက်များခွင့်ပြုချက်ဖြင့်သွားရောက်ကြည့်ရှုစစ်ဆေးကာ ဓါတ်ပုံရိုက် ပုံတူဆွဲပြီးမှတ်တမ်း
တင်ကာ ၎င်းတို့ဆီ၌အတိုင်းမည်သို့မှအနောက်အရှက်မပြုမှုရှိတည်ဆောက်လျက် ရှိသော
ဘုရားပုထိုးတို့တွင်ဌာနစေလေသည်။

၁၉၄၆-၄၇။

၁။ ။ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦစောင့်ရှောက်ပြုပြင်မှု။

ကျောက်စာဌာနမှ ရှာဖွေရဆောင်ခဲ့သော ရှေးဟောင်းဝတ္ထုပစ္စည်းများအနက် သင်္ဘောရာများကိုရှေးချယ်ကာ၊ တွေ့ရှိသော ဒေသအနီးတွင်ပင် ပြတိုက်များဆောက်လုပ်၍ခင်းကျင်းပြသထားခဲ့၏။ ၎င်းပြတိုက်များမှာ မှော်ဇာ၊ ပုဂံ၊ မြို့တောင်းစသည့်အစရှိသော ကာလကြာမြင့်စွာကပင်တည်ရှိ၍ မန္တလေး၌လည်းခေတ်မပျက်မီတစ်ခုက နန်းတော်တောင်စုတ်အနီး ကန့်ငယ်အုတ်တိုက်တွင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့လေသည်။ အခြားသောဝတ္ထုပစ္စည်းများမှာပြည်ထောင်စုပြတိုက်ကြီးတည်ထောင်နိုင်သည့်အခါ၌သာလျှင် ခင်းကျင်းပြသလိုက်သည့် ပစ္စည်းများဖြစ်သည့်အလျောက်၊ ယခုအခါလုံခြုံစွာ သိမ်းဆည်းစောင့်ရှောက်လျက်ထားရှိရလေသည်။

ကျောက်စာဌာနသည် ယခင်အခါမှစ၍၊ ဘဏ္ဍာရေးဦးစီးဌာနနှင့် တိုးတက်ခြင်းမရှိ ဖြစ်ခဲ့ဘဲသေပ်ညောရေးဌာနနှင့် သက်ဆိုင်ပေရာ၊ ဤဌာန၏ လုပ်ငန်းအဝဝပေါ်တွင် ရှိခြင်း၌ မဟုတ်ဘဲအခြားမြောက်ခရီးရောက်အောင် ဖြန့်ချိပေးခြင်းမပြုနိုင်ခဲ့ပေ။ ခေတ်သစ်သမ္မတနိုင်ငံတစ်ခု ဤမျိုးပွင်းချက်ကိုမကြာမီပြုပြင်နိုင်လိမ့်မည်ဟု မြော်လင့်ရပေသည်။

စစ်တွင်းချိန်ခါ။

၁၉၄၂ ခုတွင် စစ်ဘေးဆိုက်ရောက်လာသည့်အခါ၊ မြန်မာပြည်၌ ကျန်ရစ်သော အစိုးရရုံးအားလုံးလုံးပင် ပျက်စီးဆုံးရှုံးလေတော့သည်။ မန္တလေးမြို့ရှိ မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘည်း ကျောက်စာရုံးမှကား၊ ကြိုတင်စီမံမှု ကိုယ်ကျိုးမငဲ့သော ဆောင်ရွက်မှုများကြောင့် မပြောပလောက်သောအပျက်အစီးသာလျှင်ရှိလေတော့သည်။ အခြားရုံးများကိုသို့ပျက်စီးသွားခဲ့လျှင်လည်း၊ စစ်မဖြစ်မီအခြေသို့ပြန်လည်ထူထောင်ရန်လွန်စွာခဲယဉ်းချိန်မည်တည်း။

ရှေးနှစ်ပေါင်းငါးဆယ်ကျော်ကစ၍ အနှစ်နှစ်အလလရှာဖွေရဆောင်ခဲ့ရသောရှေးဟောင်းဝတ္ထုအစုစုနှင့်တကွ ဌာနဆိုင်ရာ သုတေသနစာအုပ်စာတမ်း အမှုထွက်များအပြင် ဓါတ်ပုံ၊ ပန်းချီ၊ ကျောက်စာ၊ မင်္ဂလာစသောအဘိုးမဖြစ်နိုင်၊ အစားမထိုးနိုင်သည့် ပစ္စည်းများကိုစစ်ဖြစ်စကပင် သင့်တော်သောအရပ်ရှိ အလွန်လုံခြုံသော အဆောက်အဦများသို့ ပြောင်းရွှေ့သိမ်းဆည်းသိုက်ထားခဲ့ရလေသည်။ ခေတ်ပျက်ခေတ်ဆိုးကြီးတွင် အစိုးရ (၁) ပြည်သူ့ပစ္စည်းကိုမဆိုထားဘဲ မိမိပိုင်ပစ္စည်းကိုပင်၊ ရန်သူမျိုးငါးပါးမှ လွတ်ကင်းအောင်ကြံဆောင်ထိန်းသိမ်းရခြင်းမှာ လွယ်ကူသောတာဝန်မဟုတ်ပေ။ ဂျပန်ခေတ်တွင်မဟာအစိုးရလက်အောက်၌ စေတနာ့ဝန်ထမ်းကျောက်စာဝန်အဖြစ်နှင့်လည်းအတန်ကြာဆောင်ရွက်၍သစ္စာရှိသော အမှုထမ်းကြီးငယ်တို့၏ အကူအညီဖြင့်တာဝန်ဆောင်လက်ယူခဲ့လေသည်။ အဆိုပါပစ္စည်းများကိုတင်ဆက်လုံးအတိအကျဖြစ်စေသည့် စစ်ဘေးစစ်စစ်ပြီးသော် ၁၉၄၅ ခု၊ အင်္ဂလိပ်များပြန်ဝင်လာသည့်အခါတွင်စစ်ဦးစီးဌာနတို့၏အနောက်အရှက်မှလွတ်ကင်းစေရန်စစ်အုပ်ချုပ်ရေးအကူအညီဖြင့်ပစ္စည်းများသိုက်ထားရာ ပုဂံမြို့၊ ဂူလိတ်ပုသိမ်တို့ကိုအစောင့်အကြပ်များဖြင့် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခဲ့ရလေသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၄၆ ခု၊ မတ်လ ၁ ရက်နေ့တွင်မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘည်းကျောက်စာဌာနကိုပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ရသည့်အခါ၌၊ လုပ်ငန်းများကို လွယ်လင့်တကူ စတင်ဆောင်ရွက် နိုင်တော့လေသည်။ ၁၉၄၆ ခု၊ ဇွန်လတွင် ကျောက်စာဝန်၏ရုံးကိုယာယီဖွင့်လှစ်ရာပုဂံမြို့မှယခင်တည်ဟောင်းဖြစ်သောမန္တလေးမြို့သို့ရွှေ့ပြောင်းလိုက်လေသည်။

အစီရင်ခံလျက်ရှိသောဘဏ္ဍာရေးနှစ်အတွက် ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦများ စောင့်ရှောက်ပြုပြင်ရန်အသုံးစရိတ်ခန့်မှန်းခြေစာရင်းတွင်၊ ၁၉၄၆-၄၇၊ ၇၀၀ သက်မှတ်ထားလေသည်။ ၎င်းအနက်မှနှစ်မကုန်လွန်မီ အခြားအသုံးခေါင်းစဉ်သို့ ၆၀၀ ပြောင်းလိုက်၍ ၁၉၄၇၊ ၁၀၀၀ ကိုရုပ်သိမ်းပြန်အပ်လိုက်လေရာ၊ ပြင်ဆင် သတ်မှတ်ပြီးသော ရံပုံငွေမှာ ၁၆,၉၀၀ ဖြစ်လေတော့သည်။ နှစ်ချုပ်စာရင်းပြုပြီးသည့်အခါ၊ အဆိုပါခေါင်းစဉ်အတွက်ကုန်ကျစရိတ်မှာ ၁၆,၅၀၀ ဖြစ်လေသည်။

ဤနှစ်တွင်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းများကို စတင်ဆောင်ရွက်ရသဖြင့် စစ်အတွင်း ပျက်စီးယိုယွင်းသောရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများကို ယိုယွင်းရောက်ရောက် ပြုပြင်ခြင်း မပြုနိုင်သေးချေ။ အဘယ်ကြောင့် ဆိုသော် ရှေးဟောင်းအဆောက် အဦ များကို ပြင်ဆင်ရာ၌ကျောက်စာဌာနက အစိုးရထံမှရံပုံငွေတောင်းခံ၍ လမ်းပန်း အဆောက်အဦ အလုပ်ဌာနသို့ လွှဲအပ်ကာ၊ ဤဌာန၏ ညွှန်ကြားချက်များ အတိုင်း ပြင်ဆင် ရလေသည်။ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်ဦးတွင် အရပ်ရပ်ရှိ အစိုးရ ထိန်းသိမ်းထားသော အဆောက်အဦများ၏ အခြေအနေကိုသွားရောက်ကြည့်ရှုစစ်ဆေးပြီးလျှင်၊ လိုအပ်သော ပြုပြင်ချက်များကို မှတ်တမ်းရေး၍ လမ်းပန်းအဆောက်အဦ ဌာနဆိုင်ရာ အသီးသီးသော အရာရှိများအား ခန့်မှန်းခြေ အသေးစိတ်စာရင်းများ ပြုလုပ်ပေးရန်အကြောင်းကြားခဲ့လေသည်။ အစိုးရဌာနများအားလုံးလုံးပင် ထူထောင်စံဖြစ်သည့်အလျောက် အလုပ်ဝတ်တရားများ ပိုမိုများပြားလျက်ရှိရာ၊ လမ်းပန်းအဆောက်အဦဆိုင်ရာအရာရှိများသည်လည်း ဤဌာနမှတောင်းခံထားသော အသေးစိတ်စာရင်းများကို လပေါင်းများစွာကျော်လွန်မှသာလျှင်၊ ပေးပို့နိုင်ကြလေတော့သည်။ ၎င်းစာရင်းအားလုံးကိုချုပ်၍၊ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွက်နောက်ထပ်လိုနေသေးသော အသုံးစရိတ်ကို ရံပုံငွေစာရင်း၌ ဖြည့်စွက်သတ်မှတ်ပေးရန် အစိုးရထံ တဆင့်တောင်းခံသော်လည်း၊ ၎င်းနှစ်တွင် အပိုစရိတ်များကျခံရန်ဘဏ္ဍာရေး အခြေအနေ မတောင့်တင်းမှုကြောင့်၎င်း၊ အချိန်အပိုင်းအခြားအာဖြင့်လည်းအတတ်ပင် နှောင်းသွား ဖြစ်သဖြင့်၊ ၎င်းရှေးဟောင်းအဆောက်အဦများ ပြင်ဆင်ရန် လုံလောက်သော ငွေမရှိခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့်အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သောကုန်ကျစရိတ်ငွေ ၁၆,၅၀၀ မှာမန္တလေး၊ ပုဂံ၊ စစ်ကိုင်း၊ အမရပူ၊ မင်းကုန်း၊ ပြည်၊ ပဲခူး၊ မြီဟောင်းစသောမြို့နယ်များ၌ တည်ရှိသော စာရင်းဝင် ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦများကို စောင့်ရှောက်ရန် ခန့်အပ်ထားသော အစောင့်အမှုထမ်းများ၏ လစာငွေမျှသာ ဖြစ်ပေကြောင်း၊ ဤနှစ်တွင် အစောင့်အမှုထမ်းအားလုံး ၂၁ ဦးထားရှိရာ၊ ၎င်းတို့သည်အဆောက်အဦများကို စောင့်ရှောက်ရုံမျှ မက တံမြက်လည်းခြင်း၊ ချုံနယ်ပိတ်ပေါင်းများစွာအတိုင်ရှင်းလင်းခြင်း စသည်တို့ကို ဆောင်ရွက်သည့်အပြင်၊ လူမသမာများလာရောက်ချိုးဖဲ့ဖျက်စီးသည့်အခါ သော်၎င်း၊ လေဘေး၊ မီးဘေး မြေငလျင်ဘေးကြောင့်ရုတ်တရက်ပျက်စီးသည့်အခါ၌သော်၎င်း၊ ကျောက်စာရုံးသို့အဆောတလျင်အကြောင်းကြားခြင်းပြုကြကုန်၏။

၁၉၄၂ ခုနှစ် မှ ၁၉၄၆ ခု အထိအချိန်အတွင်းတွင်၊ များစွာသော စာရင်းဝင် အဆောက်အဦတို့သည် အစောင့်အရှောက်ကင်းမဲ့၍ ပြုပြင်ခြင်းအလျင်မရှိခဲ့ရာ၊ လွန်စွာ

မှပင်ပျက်စီးချို့ယွင်းလျက်ရှိကြ၏။ အချို့သော အဆောက်အဦတို့မှာလည်း စစ်ဒဏ်ကို တိုက်ရိုက်ခံရလျက်ပြုပျက်ပျော့ ကွယ်သွားတော့၏။ ဤဌာနကိုပြန်လည်တည်ထောင်ရန် စစ်တွေခရိုင်မှအပ၊ အခြားသောဒေသများသို့သွားရောက်၍၊ ၎င်းစာရင်းဝင်အဆောက်အဦများ၏ အခြေအနေကိုကြည့်ရှုစစ်ဆေးသည့်အခါတွင်တွေ့မြင်ရသည်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်လေတော့သည်။

မန္တလေးမြို့တွင်းရှိရွှေနန်းတော်ကြီးနှင့်တကွ မြို့ရိုးပေါ်ရှိပြာသာဒ် ၄၀ ဆောင်တို့သည် အစိုးရစောင့်ရှောက်သော အဆောက်အဦများ စာရင်းတွင် ပါဝင်လေသည်။ မန္တလေးမြို့ပေါ်သို့ရှေးဦးပဌမ ဂျပန်များပစ်ခတ်သော ဗုံးဒဏ်ကိုလွှတ်ရုံမက ဂျပန်တော်တခေါ်လုံးဆက်လက်၍မပျက်စီးဘဲကျန်ရှိသောရွှေနန်းတော်ကြီးသည် ၁၉၄၅ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင်ဖြစ်ပွားသည့်ကြီးကျယ်သောတိုက်ပွဲ၌ မန္တလေးမြို့ကိုပြန်လည်သိမ်းပိုက်ရန် ဒုတိယကမ္ဘာကြီးသောအင်္ဂလိပ်စစ်တပ်များ၏ လက်နက်အင်အားဖြင့်မီးလောင်ပျက်စီးသွားလေတော့ရာ အခြေခံအုတ်ခုံဖြင့်သာလျှင်ကျန်ရစ်ပေတော့၏။ ထိုနည်းတူစွာမြို့ရိုးနှင့်ပြင်ဦးလွင်လည်း ဗုံးဒဏ်၊ ငှက်သေနတ်၊ စက်အမြောက်ဒဏ်ကိုခံရသဖြင့် မြို့ထောင့်ပြာသာဒ်ကြီး ၄ ဆောင်၊ မြို့တံခါးပြာသာဒ်ကြီး ၄ ဆောင်၊ မလွယ်တံခါးပြင်ဦးလွင် ၅ ဆောင်နှင့် မြို့ရိုးပြာသာဒ်လယ် ၁၅ ဆောင်တို့မှာလုံးဝပြုပျက်ပျော့ကွယ်သွားလေတော့ရာ၊ ယခုအခါ၌ မလွယ်တံခါးပြင်ဦး ၃ ဆောင်နှင့်မြို့ရိုးပြာသာဒ်လယ် ၁၇ ဆောင်သာလျှင်ကျန်ရှိတော့ကြောင်း။ ဤကဲ့သို့ ကျန်သေးသော ပြာသာဒ်ဆောင်တို့မှာလည်း ခိုင်ခံ့ခြင်းမရှိတော့ဘဲ လွန်စွာပျက်စီး ချို့ယွင်းနေတော့၏။ ဤဌာနမှထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သောမန္တလေးမြို့တွင်းရှိမင်းတုန်းမင်းနှင့် မိရုရာကြီးတို့၏ အုတ်ဂူပြာသာဒ်နှင့် ဆွေတော်မျိုးတော်တို့၏ အရိုးအိုးပြာသာဒ် ၅ ဆောင်တို့သည်လည်း အတော်ပင်ပျက်စီးလျက်ရှိလေတော့သည်။ ကံအားလျော်စွာ ရွှေနန်းတော်ကြီး၏အနောက်ဘက်၌ကျောက်စာဌာနက တည်ဆောက်ထားသောရွှေနန်းတော်ပုံစံပြတိုက်ကလေးကား။ ကာလကြာမြင့်စွာစောင့်ရှောက်ခြင်းမရှိဘဲ၊ အနည်းငယ်ပျက်စီးသည်မှအပ မည်သို့မျှချို့ယွင်း ပျောက်ပျက်ခြင်းမရှိပေ။ သို့သော် ဝမ်းနည်းစရာ အကြောင်းတရပ်ကား မြေနုပြာသာဒ်ဆောင်၏အရှေ့ဘက်ပတ်ဝန်းစည်အနီး၌ ဤဌာနက စစ်မဖြစ်မီကစ၍ကမ္ဘာ တည်ဆောက်ပြီးစီးသော ကျောက်စာရံကြီးသည်ကား အကြီးကြီး အမန်နှင့်ခရသောဗုံးဒဏ် အမြောက်ဒဏ်တို့ကြောင့် အမိုးအကာပျက်စီးယိုယွင်းရုံမျှမက၊ စိုက်ထူထားသော အဘိုးထိုက်တန်လှသည့် ကျောက်စာတိုင်အချို့မှာ အစိတ်စိတ် အမွှာမွှာဖြစ်သွား၍ အချို့မှာလွင့်စင်၍လုံးဝပျောက်ကွယ်သွားတော့၏။

၎င်းကျောက်စာတိုင်တို့သည်ကား (အင်းအိုင်ဝိုက်လည် မြို့ကြီးတည် မြို့မည်အမူသာမော့) ဟူသော ရာဇဝင်သင်္ကေတလင်္ကာအရ၊ ၁၁၄၄ ခုနှစ်တွင် အမရပူရရှိ ပဌမမြို့တည် နန်းတည် မင်းတရားကြီးဟုတွင်သော ဘိုးတော်ဦးပိုင်း စုဆောင်းထားခဲ့သော ကျောက်စာတိုင်များပေတည်း။ ၎င်းကျောက်ပြားများပေါ်လာ စာသားများမှာ တို့သည် သက္ကရာဇ်များနှင့်တကွ မူလစာသားများအားလုံးလိုလိုဖြစ်တိရာ၊ ရာဇဝင်ပဟာသုတ မြန်မာစာပေဝေါဟာရ အဟုသု၊ သက်ပုံပုံစံရစ်ဆိုင်ရာအက္ခရာအရေးအသား မူလစံဖြစ်နှင့်တကွ သုတေသနလိုက်စားသူ ပညာရှင်တို့အတွက် အလွန်ပင်ကျေးဇူးများလှသည့် ရှေးအရေးအသားများဖြစ်ချေသည်။ မူလတည်ရာဌာနသည် ဘယ်မြို့၊ ဘယ်ရွာ၊ ဘယ်စေတီ၊ ဘယ်ပုထိုး၊ ဘယ်ကျောင်း၊ ဘယ်သိမ်း၊ ဘယ်ဒေသဖြစ်သည်ဟု အကျဉ်းချုပ် ကမ္မည်းကို လက်ရေးပိုင်းဖြင့် မူလစာသားလွတ်သောကျောက်သားအခြေခံပေါ်တွင်

များသောအားဖြင့် မှတ်သားထားခြင်းကြောင့်လည်း၊ ဤကျောက်စာများသည် ထိုထိုဘုရားစေတီ ဂူလိုက်တို့အတွက် သမိုင်းမှန်များဖြစ်သည်ဟု ကျောက်စာဖတ်တတ်သူတို့မှတ်ယူနိုင်ပေသည်။

ဤကဲ့သို့အဘိုးအနုဖြစ်လှသည့် စာပေမှတ်တမ်း၊ ကမ္မည်း၊ မော်ကွန်းတို့သည်အမရပူရမြို့ကြီးပျက်စီးတိမ်ကောခြင်းသို့ရောက်သွားသည်မှစ၍ မည်သူမျှအလေးမမူလှလျှာ၍ နေခဲ့ကြရာ၊ မြန်မာနိုင်ငံကမ္မည်းကျောက်စာဌာနက အရပ်သက္ကရာဇ် ၁၉၀၆ ခုနှစ်တွင်၊ ဆင်ကြံရွှေဂူဘုရားအနီး၊ ယာပြင်ယဉ် ဖန်ဖက်ကျိုးအက်ကွဲလျက် နေပျက်ကွဲတွင် အပိုင်းပိုင်းလျှင် အစွာပင်ရှာဖွေတွေ့မြင်လေရာ၊ သင့်လျော်စွာဖြစ်တိအောင် အသုံးစရိတ်ပုံငွေရှိသမျှဖြင့် ဆောင်ရွက်သည့်အနေနှင့် မဟာဝိဇယမင်းသီပေါတော်ကြီးအနီးတံတိုင်းကြီးကိုလျက် ယာယီကျောက်စာရံဆောက်ကာ ရွှေပြောင်ထောင်စီထားခဲ့လေသည်။ ထိုသို့ဘုရားအနီးမပျက်စီးအောင် ထားခဲ့သောသော်လည်း၊ နွား၊ ဆိတ်များဝင်ရောက်အယားပျောက်ကြ၊ လူမသမာတို့က ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်စွန့်ရာဌာနအဖြစ် အသုံးပြုကြခြင်းကြောင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး မဖြစ်မီကလေးတွင်ပင်၊ မန္တလေးနန်းတော်ကြီးကို အမိုးအချော်ရောက်သလိုင်း အလွယ်တကူတွေ့မြင်နိုင်၊ ဖတ်ရှုနိုင်၊ ကူးယူနိုင်ရန် ဧည့်သန်၍ ကျောက်စာရံကြီးတခုကို ခမ်းနားစွာဆောက်ကာ အဆိုပါကျောက်စာများကို စိကာစိကာ စံနာရံစာရံကြီးသည် စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်ကြောင့် မရမလှပျက်စီးခဲ့လေရာ၊ အထူးပင်ဝမ်းနည်းဘွယ်ဖြစ်တော့၏။ အထက်၌ဖော်ပြပြီးသည့်အတိုင်း၊ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်းတွင် ဘဏ္ဍာရေးကြပ်တည်းမှုကြောင့် အဆောက်အဦများကို ပြင်ဆင်ခြင်းမပြုနိုင်ခဲ့သည့်အလျောက်၊ အဆိုပါကျောက်စာရံကြီးကိုလည်း နောက်တနှစ်မှ ကျကျနနပြုပြင်ဆောက်လုပ်ရလေတော့သည်။

ပုဂံမြို့နယ်၌ကား ကမ္မည်းကျောက်စာဌာနမှ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်လျက်ရှိသော ဘုရား၊ ပုထိုး၊ ဂူ၊ ကျောင်းစသည်တို့မှာ ၄၃ ဆုဖြစ်ချေသည်။ ကျောက်စာရံစုကိုစံပြစကပင် ပုဂံသို့ပြောင်းရွှေ့ထား၍၊ ဂျပန်တော်လှုပ်ပင်လျှင် ကျောက်စာဝန်နှင့် အမှုထမ်းအချို့တို့သည်၊ ထိုအရပ်၌ပင် ဆက်လက်နေထိုင်ကာ ဝတ်တရားများကိုဆောင်ရွက်လာခဲ့ရာ၊ အခြားအဆောက်အဦများနှင့်နှိုင်းစာလျှင် ပုဂံ၌ စောင့်ရှောက်ထားသော ဘုရား၊ ပုထိုးများ၏ အပျက်အစီးမှာ မပြောလောက်ပေ။ သို့သော်ပုဂံနယ်တဝိုက်၌ ရင်ဆိုင်တိုက်ပွဲများဖြစ်ခြင်း၊ တဘက်ကင်းမြေမှ အမြောက်ဖြင့်လှမ်း၍ ပစ်ခတ်ခြင်းစသည်တို့ကြောင့် အချို့သော စေတီတို့မှာ အမြောက် စက်သေနတ်ကျည်ဆံရာတို့ဖြင့်ပေါက်ပဲ့နေပေ၏။

အမရပူရမြို့ရှိ ပုဂံမင်း၏ကောင်းမှုဖြစ်သော တောင်သမန်ကျောက်တော်ကြီးဘုရားနှင့် ဘကြီးတော်တည်ထားတော်မူခဲ့သော မင်းကွန်းဆင်ဖြူမယ်ဘုရားများမှာ စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်ကိုလွှတ်ကင်းခဲ့သော်လည်း၊ ၁၉၄၆ ခု၊ စက်တင်ဘာလ ၁၂ ရက်နေ့၌ လှုပ်ရှားသော မြေလျှင်အရှိန်ကြောင့် စိန်တောင်ပန်းဆွဲများပြုတ်ကျခြင်း၊ အမိုးနံရံတို့မှ အုတ်အင်္ဂါတေ အက်ကွဲကွာကျခြင်းဖြစ်စေတော့၏။

ပုသိမ်ခရိုင်၊ ဟင်းကြီးကျွန်းတွင် ကုန်းဘောင်ခေတ်အစဉ် အနောက်နိုင်ငံသားတို့လာရောက်၍ စီးပွားကုန်သွယ်မှုကိုပြုခဲ့ကြရာ၊ ၎င်းကျွန်းပေါ်တွင် အရွှေအနီသကုဏ္ဍဏီကတည်ဆောက်ထားသော အထိမ်းအမှတ်အုတ်တိုက်ကိုလည်း၊ ရာဇဝင်အမှတ်အသား

အမြင်မြင်အစိုးစာစောင်ရှောက်လာခဲ့၏။ စစ်အတွင်းခေတ်ပျက်တွင် ဂျပန်များ၏ပယောဂ
ဖြင့် လူမသမာတို့ရှိပျက်ပစ်ကြရာ၊ ယခုအခါ အုတ်မြစ်အခြေသာလျှင် ကျန်ရှိတော့
လေသည်။

သံလျင်မြို့ရှိ ပေါ်တူဂီဘုရားရှိခိုးကျောင်းနှင့်တကွ အစိုးရထိန်းသိမ်းထားသော ရှေး
ဟောင်းအဆောက်အအုံစာရင်းဝင်ဖြစ်သည့် မှော်ဇာ၊ သင်္ဃာ၊ ပဲခူး၊ စစ်ကိုင်း၊ အင်းဝ စသော
မြို့နယ်များတွင် တည်ရှိသော ဘုရားပုထိုးများအားလုံးကိုလည်း၊ ဤနှစ်အတွင်းစေ့စပ်စွာ
သွားရောက်ကြည့်ရှုပြီးဖြစ်လေသည်။ အစောင့်အမှုထမ်းများစောင့်ကြပ်ရန်ထားအပ်သည့်
နေရာတို့၌ ပြန်လည်ခန့်ထားခြင်းများပြုခဲ့၍၊ အဆောက်အအုံများကိုကုန်စွာပြုပြင်ခြင်းဖြင့်
ခိုင်သေးသည့် အတောအတွင်း၌၊ ၎င်းတို့ကဘုရားပုထိုးများပေါ်၌ အလေ့ပေါက်ရောက်
နေသော ညောင်ပင်၊ နွယ်ပင်၊ နမဏီသံလျက်ပင်စသည်တို့ကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းခြင်း၊
ပရိဝုဏ်အတွင်းတို့၌ ချုံပိတ်ပေါင်းများချက်ထွင်ခြင်းစသည်တို့ကိုပြုလုပ်စေခဲ့၏။

ရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံထိန်းသိမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်၍၊ အရေးကြီးသည့်ဆောင်
ရွက်ချက်တစ်ခုမှာ အမရပူရရှိရှိကျောင်းကိုစွပ်ငင်းခြင်း၊ စံကျောင်း၊ သို့မဟုတ်မှန်ကျောင်း
ဟုအမည်တွင်သော မယ်တော်ကျောင်းနှင့် သမီးတော်ကျောင်းတို့သည်၊ လွန်ခဲ့သော
နှစ်ပေါင်းတရာကျော်က ရွှေဘိုမင်း၏မိဖုရားကြီးနှင့် သမီးတော်တို့က သာသနာပိုင်
ဆရာတော်ဦးညေယျ သီတင်းသုံးတော်မူရန် ဆောက်လုပ်လှူဒါနခဲ့သော မှန်စီးရွှေချ
ကျောင်းကြီးများဖြစ်လေသည်။ ၎င်းကျောင်းများသည် သာသနာ့ဒါယကာများ၏ကောင်း
မှုတော်များဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ ယခင်က လွန်စွာခမ်းနားတင့်တယ်လှပေ၏။ နိုင်ငံ
ခြားသံဘမန်များ၏ ချီးမွမ်းသြဘာသောမနာကိုရရှိခဲ့ကြပေသည်။ သစ်သားဖြင့်ပြီးသော
အဆောက်အအုံများဖြစ်လေရာ၊ ခေတ်မပျက်မိစိပင် အကြီးအကျယ်ပျက်စီးဆွေးနွေးမြေ့လျက်
ရှိချေသည်။ စစ်အတွင်း၌မယ်တော်ကျောင်းဆောင်မှာမီးလောင်ပျက်စီးသွား၍၊ ကျန်ရစ်
သောသမီးတော်ကျောင်းမှာလည်း မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်မျှသီတင်းမသုံးတော့ဘဲ အစောင့်
အရှောက်ကင်းမဲ့နေလေရာလူမသမာများ၏ ချိုးဖဲ့ပျက်ဆီးယူငင်ခြင်းကိုခံရလေတော့၏။
ကာလကြာမြင့်သည့်အလျောက် ပျက်စီးယိုယွင်းနေသည့်ဘုရားစေတီ၊ ပန်းပု၊ ပန်း
ပြောက်တို့ပေါ်၌သည့် တစိတ်စိတ်တလက်လက်ရွှေ၏အရောင်ဖြင့် ဝင်းပြောင်လျက်ရှိနေ
သေးသောပြာသစ်တော်၊ တံကံတော်၊ မှန်ကင်း၊ ခုရင်၊ ဘုရားပလ္လင်တော်တို့နှင့်ထကူ
မြင့်မားမြင့်မတ်သော ကျွန်းတိုင်ကြီးများသည် အချောင်သမားများ၏ လောဘကို
ထိန်းမခံနိုင်အောင်တည်ရှိတော့၏။ ၎င်းကျောင်းကြီးမှ ပစ္စည်းများကို တစတစ
ဖျက်ဆီးယူငင်နေကြလေရာ၊ တားမြစ်ခြင်းအလျှင်းမရှိပါ။ ရှေးမဟာသုခုမပညာအတွက်
စံနမူနာပျက်စီးသည့် ပန်းပု၊ ပန်းပြောက်တို့ပင် ကွယ်ပျောက်တော့မည့်အခြေသို့ ချိတ်
ရောက်နေတော့၏။ ၎င်းကျောင်းများမှာ ယခုအခါအစိုးရထိန်းသိမ်းသော အဆောက်
အအုံများစာရင်းဝင်မဟုတ်တော့တော့မူ၊ ယခင်ကကျောက်စာဌာနက ကျောင်းပြုပြင်
ရန် အတန်ကြာစွာ နှစ်စဉ်ကြေး လှူဒါန်းခဲ့ဘူးရာ၊ ဤကဲ့သို့မနှစ်မြို့ မဖွယ်ရာသောအခြေသို့
ချိတ်ရောက်နေသည်ကို မခံမရပ်နိုင်ရကား၊ သံလျင်သိခြင်း အရေးတယူတားမြစ်လိုက်၍
အထက်အစိုးရ၏ သဘောတူညီချက်အရ ကျန်ရှိနေသေးသောဝတ္ထုအစုစုကို မန္တလေး
သို့သယ်ယူကာ ထိန်းသိမ်းထားလိုက်လေတော့သည်။ နောင်အခါတည်ထောင်လတ်
သော ပြည်ထောင်စုပြုတိုက်ကြီးအတွက် အထူးအသုံးဝင်မည့် ဝတ္ထုများပေတည်။
ပေါင်းဆယ်ကျော်မျှရှိသည့် ကွမ်းစင်တိုင်ကြီး ၆ လုံးမှပေ အခြားကျွန်းတိုင်ကြီးများ

ကိုကား၊ မန္တလေးမြို့ပေါ်၌ ရာဇဝင်တွင်ခဲ့သည့် သာသနာ့အဆောက်အအုံများတွင်
တခုပါဝင်သည်။ မြီတောင်ကျောင်းတိုက် ပြန်လည်ဆောက်လုပ်ရာ၌ အသုံးပြုရန်
အက်သက်အတွက် သင့်တော်သော အလှူဒါယကာများအား လွှဲအပ်ပေးလိုက်တော့၏။

ကမ္ဘာဦးကျောက်စာဌာနမှ စောင့်ရှောက်ပြုပြင်ရမည့် ရှေးဟောင်းအဆောက်အအုံ
စာရင်းသို့ သွတ်သွင်းရန် အစိုးရ၏ သဘောတူညီချက် တောင်းခံရယူပြီး ဖြစ်သော
အဆောက်အအုံတခုမှာ ပုဂံမြို့အပိုင်း၊ ဝက်ကြီး အင်းရှာအနီး ပုဂံ ညောင်ဦးမော်တော်ကား
လမ်းတောင်ဘက်ရှိ၊ ဂူပြောက်ကြီးဘုရားပင်ဖြစ်လေသည်။ မကြာမီဆိုင်ရာအစိုးရပြန်တမ်း
ထုတ်ပြန်ကျေညာပေတော့မည်။ မြန်မာပြည်၌ကျောက်စာဌာနကို မဖွင့်မီရှေးနှစ်ပေါင်း
၆၀ ကျော်လောက်က ဂျာမန်များလာရောက်၍၊ ၎င်းဂူပြောက်ကြီးဘုရားအတွင်း နံရံနှင့်
အမိုးတို့မှ တင့်တယ်လှပ၍နှစ်ပေါင်း ၈၀၀ ကျော်ကမ္ဘာများ၏ လက်ရာဖြစ်သည့်မုဒုံဝင်
ဆေးရေးရုပ်များကို၊ ၎င်းတို့ပြည်၌ရှိသော ကမ္ဘာကျော်ကြားသည့် ပြတိုက်ကြီးအတွင်း၌၊
ခင်းကျင်းပြသရန် အကန့်လိုက်အကန့်လိုက် လှူဖြင့်တိုက်ကာ ခွဲယူ၍ခိုးထုတ်သွားဘူး
လေသည်။ ထိုကဲ့သို့အတိုးမဖြတ်နိုင်သောရှေးမဟာလက်ရာ ကောင်းလှစွာသော အင်္ဂတေ
ဆေးရေးရုပ်တို့မှာ ယခုတိုင်မြောက်မြားစွာ အချပ်လိုက်ကပ်လျက် စီရင်ရှိနေပေသေးရာ၊
ဤဂူပြောက်ကြီးဘုရားကိုပြည်သူ့ဘဏ္ဍာတော်မှအကုန်အကျခံကာအစိုးရကစောင့်ရှောက်
ထိန်းသိမ်းရန်မည်မျှအရေးကြီးကြောင်းထင်ရှားလှပေသတည်း။

၂။ ။ စူးစမ်းရှာဖွေမှု။

ဤနှစ်တွင်စစ်မဖြစ်မီအခါကဲ့သို့ မြို့နယ်ပြင်ငယ်ပြာခြင်းလွယ်လင့်တကူ ခရီးသွားလာ
နိုင်ခြင်းစသောအခွင့်အရေးများ ပြည့်စုံစွာမရှိသေးသည့်အလျောက်ကျောက်စာဌာနမှာ
ကြာရှည်နယ်လွှဲသည့် အဝေးမြို့နယ်ဒေသများတွင် ရပ်နား၍ ရှေးဟောင်းဗဟုသုတ
ရှာဖွေခြင်း၊ ကုန်းမြေတူးဖော်ခြင်းစသောလုပ်ငန်းများကို အနည်းငယ်မျှသာ ဆောင်ရွက်
နိုင်ခဲ့လေသည်။

မြင်းခြံခရိုင်၊ မလိုင်မြို့အပိုင်း၊ ကံကြီးရွာ၊ သီရိသောမာရုံကျောင်းမှ ကျောင်းထိုင်ဆရာ
တော်သည်၊ ၎င်း၏ကျောင်းဝင်းအတွင်း ကျောင်းဆောက်လုပ်ရန် မြေဥှံရာတွင်ပေါ်
ပေါက်လာသော သမ္ဗုဒ္ဓအုတ်ခွက်အကျိုးစာရန်ကျောက်ဘက်တွင် ရှေးအရေးအသား
များပါရှိလေရာ၊ ၎င်းဆရာတော်က မန္တလေးမြို့တည်ရှည်ဆရာတော်ထံမှတဆင့်အကြောင်း
စုံသိလိုသည့်ဟု ကျောက်စာဌာနသို့စစ်မ်းမေးမြန်းလေသည်။ အဆိုပါအုတ်ခွက်၌ပင်သော
စာသားများကိုလက်ရမ်းမြင်ကူးယူ၍ဤရိုးသို့ပေးငှါးသောစာစာဖတ်ရှုစစ်ဆေးသောအခါ
၌၊ ပုဂံမြို့နယ်တွင်အကြိမ်ကြိမ်ပေါ်ပေါက်တွေ့ရှိဘူးသောအုတ်ခွက်စာတမ်းများနှင့် အရေး
အသားတစ်တည်းမျှဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရှိရလေသည်။ (စာသားအကြောင်းကိုအခဏ်း ပ ၁၁
အကျယ်တဝင့် ဖော်ပြထားပါသည်။) သို့ဖြစ်လေရာ၎င်းအုတ်ခွက်ကိုတွေ့ရှိသော နေရာ
တွင်တူးဖော်ကြည့်ပါက၊ ပုဂံခေတ်နှင့်ဆက်စပ်သောရာဇဝင် အထောက်အထား ဖြစ်စေ
မည်ရှေးဟောင်း ဝတ္ထုများပေါ်ပေါက်ဘွယ်ရာ အကြောင်းရှိသည်ဟု ထင်မြင်ချက်ပေး
လိုက်လေသည်။

သီရိသောမာရုံဆရာတော်လည်း အလှူဒါယကာများက မိုးမကုန်အုတ်ကျောင်းစ
တည်ဆောက်လုပ်လိုကြ၍၊ အချိန်မလင့်မီတူးဖော်ရှာဖွေရန်မေတ္တာ့၎င်းလေရာ၊ ၁၉၄၇ ခု၊

မော်လမြိုင်ပင်၊ ၎င်းအရပ်သို့သွားရောက်ကာ တူးဖော်ခြင်းပြုလေတော့၏။ ထိုသို့တူးဖော်ရာသို့နေရာမှာ သိရှိသောမာရ်ကျောင်းအရှေ့ဘက် ပရိဝုဏ်အတွင်းရှိ နှစ်ပေခန့်သာ မြင့်သောကုန်းပြင်ဖြစ်၍၊ ကူတိုကုန်းဟု အမည်တွင်လေသည်။ အကျယ်အပြန့် အတိုင်း အတားမရှိအရွေ့နှင့်အနောက် ၆၀ ပေရှိ၍ တောင်မှမြောက်သို့ ၄၉ ဖီပရိလေသည်။ ၎င်းကုန်းကို ရှေးအစဉ်အလာအတိုင်းသေချာဂဏသော နည်းစံနစ်ဖြင့်ဂရုတစိုက် တူးဖော်လေရာ၊ ရက်အနည်းငယ်အတွင်းတွင် အုတ်ဘိနပ်တခု ပေါ်လာလေတော့သည်။ ၎င်းဘိနပ်၏ စံနစ်ပုံမှာ ၃ ပေမျှရှိသောစတုရန်းအုတ်ရှိပြီဖြစ်၍၊ အလယ်တွင်စက်ဝိုင်းသဏ္ဌာန်အုတ်ဘိနပ် ပါရှိသည့်အပြင် အရှေ့ဘက်အုတ်ရိုးအလယ်မှလည်းလခြမ်းသဏ္ဌာန် အုတ်ဘိနပ်ပိုထွက် လျက်ရှိ၏။ မြောက်ဘက်နှင့်တောင်ဘက်တံတိုင်းအလျားမှာ ၅၃ ပေရှည်၍အနောက်ဘက် တံတိုင်းမှာ ၄၄ ပေရှိလေသည်။ အလယ်စက်ဝိုင်းအုတ်ရိုးအတွင်း၌ တူးသော ကျင်းကို ရှစ်ပေအထိ အနက်တူး၍အချို့သောနေရာများတွင်လည်း သင့်တော်သည့် အလျောက် တူးဆွကြည့်သော်လည်း၊ ရှေးဟောင်းဗဟုသုတအတွက်အသုံးဝင်သည့်ဝတ္ထု၊ ပစ္စည်းတခုမျှမတွေ့ရပေ။ တူး၍ပေါ်ပေါက်လာသော ဘိနပ်ပုံနှင့်အုတ်မြစ်၏အခြေအနေကို ကြည့်ရှုခြင်းဖြင့် ၎င်းကူတိုကုန်းနေရာတွင်ရှေးအခါကပုဂံအရှေ့ဘက်လှည့်သော ကုလားကျောင်းခံ ဂူဘုရားတဆူတည်ရှိခဲ့ဘူးသည်ဟု ယူဆရလေတော့သည်။

၁၉၄၇ ခု၊ ဧပြီလအတွင်း၌ မော်လမြိုင်မြို့ ကျိုက်သုတ်ကျောင်းတိုက်မှ မွန်ဘုန်းတော်ကြီးတပါးက ဘီလူးကျွန်းရှိကလျံရွာတွင် ရှေးဟောင်းကျောက်ထက် အက္ခရာများတွေ့ရသဖြင့်၊ အမိန့်ရှိလေရာ၊ ၎င်းအရပ်သို့သွားရောက်စုံစမ်းကြည့်ရှုခဲ့လေသည်။ အဆိုပါဘုန်းတော်ကြီးညွှန်ကြားသည့်အတိုင်း လိုက်လံရှာဖွေရာ ရှေးဟောင်းကျောက်ပြားကြီး ၂ ခုကိုကားတွေ့ရှိလေသည်။ သို့သော်ယခင်က အက္ခရာအရေးအသား ပါရှိဟန်တူသော ကျောက်မျက်နှာပြင်ပေါ်တွင် စကြောင်းများရေးရေးမျှပင်မမြင်နိုင်တော့ပေ။ ၎င်းကျောက်ချပ်များအနီး၌ကုန်းမြင့်တခုနှင့် ပြုပြင်ထားသောစေတီဟောင်းတဆူရှိလေရာ၊ ထိုစေတီနံရံပတ်ပတ်လည်မှတ်ဂူများအတွင်း၌ကျိုးစပ်လျက်ရှိသော ဗုဒ္ဓဝတ်အုတ်ခွက်များနှင့်ရုပ်တုပါရှိသည့်ကျောက်ချပ်များကိုတွေ့မြင်ရလေသည်။ ထိုအုတ်ခွက်နှင့်ကျောက်ခွက်တို့တွင်ထုလုပ်ပါရှိသောမြတ်စွာဘုရား၏ ဆင်းတုတော်တို့မှာ ဇမ္ဗူပတ်ရုပ်ပွားတော်သဏ္ဌာန်များဖြစ်၍ လွန်စွာ ရှေးမကျသော်လည်း၊ ဟံသာဝတီခေတ်က လက်ရာများဟု ယူဆဘွယ်ရာရှိလေသည်။

ဤနှစ်တွင်မှော်ဇာမြို့ ရွှေကြိုးပင်ရွာတွင် ကျောက်စာဌာနအစောင့် အမှုထမ်းတဦးတွေ့ရှိသောပေါ်တော်မူ ကျောက်ဆင်းတုတဆူကိုလည်း၊ သွားရောက် စစ်ဆေးကြည့်ရှုခဲ့လေသည်။ ၎င်းဝတ္ထုမှာကျောက်ချပ်ပေါ်တွင် ရဟန္တာနှစ်ဆူ လက်ဝဲလက်ျာ ခြံငံလျက်ရှိသောတပ်ပြင်ခွေပုံမြတ်စွာဘုရားဆင်းတုတော်ဖြစ်လေသည်။ သေချာစေ့စပ်စွာကြည့်ရှုရာ၌ ၎င်းကျောက်ချပ်ရုပ်တုမှာ သရေခေတ္တရာမရှိဟောင်းရှိ ဘဲဘဲဘုရားအတွင်းရှိဆင်းတုတော်နှင့် အနော်အထားနှင့်ထုလုပ်ပုံလက်ရာအသွင်အပြင်တို့မှာ လွန်စွာတူညီလျက်ရှိရာ၊ သရေခေတ္တရာခေတ်မှ ရှေးဟောင်း ဝတ္ထုဖြစ်နေသည်မှာ ထင်ရှားလှကြောင်း။ ထိုကျောက်ချပ်ဆင်းတုတော်ကို မူလတွေ့ရှိသောမောင်ကုလား ယာမ မှော်ဇာမြို့ကျောက်ကားသိမ်းအနီး ကျောက်စာဌာန ပြတိုက်အတွင်းသို့ ပင့်ဆောင်၍ထိန်းသိမ်းထားစေခဲ့၏။ ရသေ့မြို့ခေါ်သရေခေတ္တရာ မြို့တော်ဟောင်းနေရာမှာ၊ ယခုအခါ၌တောချုံ ထူထပ်၍နေသော်လည်း၊ မြန်မာစာပေဝင်တွင် အတော်ပင် ရှေးကျသော ပြုလုမှုမျိုးတို့၏ ဒေသဖြစ်သည်အပြင်၊

တကောင်းဆက်မှ ဆင်းသက်သည့်ဘုန်းကြီးသောမင်းများ၏ နန်းစိုက်ရာမြို့တော်ကြီးဖြစ်ခဲ့ပေရာ ရာဇဝင်အထောက်အထားသာကေဖြစ်စေသည့် ရှေးဟောင်းဝတ္ထုများသည် မြေအောက်တွင်အနှံ့အပြားနစ်မြုပ်ကာရှိနေပေသေးသည်မှာယုံမှားဘွယ်မရှိကြောင်း။ ခေတ်ကာလကောင်းစဉ်က၎င်းဒေသတွင်ကျောက်စာဌာနမှရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့သည့် ပြာသာပေါ်ရှိသော အရိုးအိုးများ၊ ကြေးဆင်းတု၊ ကျောက်ဆင်းတုနှင့်အုတ်ခွက်အမျိုးမျိုးတို့အပြင် ပါဠိဖြင့် ရေးသားအပ်သော ရွှေပုရိက်စသောပစ္စည်းများအကြောင်းကို ယခင်နှစ်များတွင်ထုတ်ဝေသောနှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာများ၌အကျယ်တဝင့်ပေါ်ပြပါရှိခဲ့လေပြီ။ ဤနှစ်အတိုကား ထိုကဲ့သို့တူးဆွရှာဖွေသင့်သည့် နေရာများတွေ့ရှိသက်မှတ်ခဲ့သော်လည်း အထက်တွင်ဖော်ပြပြီးသည့်အတိုင်းအကြောင်းမညီညွတ်သေးသဖြင့်တူးဖော်ခြင်းကိစ္စများမဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ပေ။

ပြည်မြို့အရှေ့မြောက်ဘက် ၁၅ မိုင်ကွာ၊ ပြည်မှဝက်ထီးကန်သွားလမ်းနှင့် မနီးမဝေးရှိ ကျောင်းကုန်းရွာတွင်လည်း ပေါ်တော်မူဆင်းတုတော်များကို ရွာသားတဦး တွေ့ရှိလေသည်။ ၎င်းဆင်းတုတော်များမှာဥာဏ်တော်အားဖြင့်မကြီးလှသော်လည်းခဲနှင့်ကြေးနီစပ်ထားသောသတ္တုဖြင့် ပြီးသည့်အပြင်၊ ဆင်းတုတော်များမှာ ဗုဒ္ဓဝတ်အဝတ်များထုလုပ်ထားခြင်း ဖြစ်လေသည်။ မြတ်စွာဘုရားပွားတော်မူခင်း၊ တောထွက်တော်မူခင်း၊ သနဉ္စတရရွှေဥာဏ်တော်ကိုရတော်မူ၍ဗောဓိပင်နှင့်ရွှေပလ္လင်ကိုအောင်တော်မူခင်း၊ မိဂဂါဇနီတော၌ပူဇော်ဂိုဏ်းပါးအား ဓမ္မစကြာတရားဦးဟောနေခင်းစသည်ဖြင့် စုံလင်စွာပါရှိလေသည်။ ထိုဆင်းတုများသည် ကျောက်စာဌာနက ယခင်စစ်ကိုင်းမှတွေ့ရှိဘူးသောဆင်းတုများနှင့် သဏ္ဌာန်တူလေရာ၊ အသွင်အပြင်အားဖြင့်ပဌမဆင့်ဝ ခေတ်လောက်တွင်ပေါ်ပေါက်ထွန်းကားသော ၁တ္ထုများဟုယူဆရလေတော့သည်။ ၎င်းဆင်းတုများကို သွားရောက်ကြည့်ရှုကာ ဓါတ်ပုံရိုက်ကူးထားခြင်း၊ ပုံတူများဆွဲခြင်းစသဖြင့်မှတ်တမ်းတင်ပြီးသည့်နောက်၊ ရပ်သူရွာသားများမကြာမီတည်တော့မည့်စေတီတွင် ဌာနာရန်လွှဲအပ်လိုက်လေသည်။

၃။ ။ ရှေးဟောင်းကမ္ပည်းစာပေ။

ဤနှစ်တွင် မြန်မာပြည်အနှံ့အပြားရှိ ကျောက်စာဌာနမှ မူလတွေ့ရှိမှတ်သားထားသောကျောက်စာတိုင်များကိုစစ်အပြီးတွင်မည်သို့သော အခြေအနေရှိသည်ကို စစ်ဆေးရန် သွားရောက်ကြည့်ရှုပြီးဖြစ်လေသည်။ ဘုံဂြိုဟ်တိုက်ရှိကျောက်စာများ၊ ပုဂံပြတိုက်၌ရှိက်ထုထားသော ကျောက်စာများ၊ မှော်ဇာမြို့ကျောက်ကားသိမ်းပြတိုက်နှင့် စစ်ကိုင်းမြို့ထုပါရုံစေတီအနီး ကျောက်စာဌာနပြတိုက်အတွင်းရှိ ကျောက်စာများအပြင် ပဲခူးမြို့ကလျာဏီကျောက်စာ၊ မွန်ဘာသာဖြင့်ရေးသားပါရှိသည့်ကျောက်ပုဒ်၊ အဇေပိလ၊ မုဉ္ဇလိန္ဒာ၊ ရတနာဃရ၊ စက်မ ကျောက်စာများနှင့်တကွ၊ ရွှေဂူကြီးကျောက်စာရုံ၊ ဘုရားသုံးဆူကျောက်စာရုံအတွင်းရှိကျောက်စာအားလုံးမှာ ဖျက်စီးတည်တံ့ခိုင်ကြံ့၍ရှိလေသည်။ ထို့ပြင်ရွှေဘို၊ စစ်ကိုင်း၊ အမရပူရ၊ အင်းဝ၊ ပင်းယ၊ ကျောက်ဆည် စသောမြို့နယ်များအတွင်း၌ လူသူမနီးလယ်ကွင်းယာပြင်တောစင်တို့၌ရှိသောကျောက်စာတို့မှာလည်း မူလတည်နေရာများ၌ပင်တွေ့ရှိရသေး၏။ သို့သော်လည်း အချို့ကျောက်ပြားများမှာ စာသားများ ပျောက်ပျက်စေသောသေနတ်ကျည်ဆံ၊ အမြောက်ဆံ ထိမှန်ချက်တို့ဖြင့် ချို့ယွင်းပျက်စီးနေပါ၏။

၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်း ဤဌာနမှ အသစ်တွေ့ရှိမှတ်သားထားသောရှေးဟောင်းကမ္ပည်းစာသားများမှာ မလှိုင်မြို့ကန်ကြီးရွာ သိရှိသောမာရ်ကျောင်း ဘုန်းတော်ကြီးက၊

၎င်းကျောင်းဝင်းအတွင်းရှိ ကူတိုကုန်းမှ ရရှိထားသော သမ္မုဒ္ဓေ အုတ်ခွက်တိုင်း၏ ကျောက်ဘက်ပေါ်ရှိသော ပါဠိစာတမ်းနှင့်မညီညွတ်မှု၊ ပြုကန်ရွာတွင်မြန်မာကျောက်စာ ၂ ခု၊ စစ်ကိုင်းရှိအပိုင် အောင်မြေရွာတွင် မြန်မာကျောက်စာ ၁ ခု၊ ကြာခတ်ရွာတွင် မြန်မာကျောက်စာ ၁ ခု၊ ခြံမြစ်လေးသည်။ ၎င်းမြန်မာကျောက်စာ ၄ ခုနှင့် မူလစာသားချင်း ပင်ဖြစ်၍ ကျောက်စာဌာနက ပဌမဦးစွာ ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့ရ ခြင်းဖြစ်ကြောင်း။

နောက်ဆက်တွဲ၌ ဒေါ်ပြထားသော ဓါတ်သုံးများအတိုင်း သိရှိသောမာရ်ကျောင်း ဆရာတော် တွေ့ရှိသိမ်းဆည်းထားသော သမ္မုဒ္ဓေ အုတ်ခွက်မှာ အောက်ပိုင်းများ ဖြစ်လေရာ၊ ကျောက်ဘက်တွင်ပါရှိသောပါဠိစာသည် ပြည့်စုံစွာမရှိပေ။ ထင်ရှားစွာတွေ့မြင်နိုင်သော အက္ခရာတို့ကို အောက်ပါအတိုင်း ဖတ်ရှုနိုင်လေသည်—

စာကြောင်းရေ	၁		... ဗုဒ္ဓပုဂ္ဂို
၎င်း	၂		မံ ... သံဗောဓိပ
၎င်း	၃		တ္ထိယာ၊ ဩတ္တိဘူဝ
၎င်း	၄		နာဒိတျဝရမဓရာ
၎င်း	၅		ဇာဒါနပတိ

၁၉၂၆ ခုနှစ်ပုဂံမှရရှိသော သမ္မုဒ္ဓေအုတ်ခွက်၏ ကျောက်ဘက်တွင် အပြည့်အစုံ ပါရှိသော ပါဠိစာနှင့် အထက်ပေါ်ပြပါ အုတ်ခွက်စာတို့ကို နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ရှုရာဝယ်လက် ရေးလက်သား အကြောင်းအရာတို့သည် ထပ်တူထပ်မျှ ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရလေသည်။ စာကြောင်းရေတစ်စဉ် ပါဝင်သော အက္ခရာလုံးရေ အနေအထား ကွဲပြားခြင်းသာလျှင် ခြားနား၏။ အဆိုပါပုဂံမှ တွေ့ရှိသည့် အပြည့်အစုံပါသော အုတ်ခွက်စာတမ်းမှာ ဤသို့လာရှိ၏။

စာကြောင်းရေ	၁		သိရိတြိဘူဝနာဒိ
၎င်း	၂		တျဝရမဓဒိသပတိ
၎င်း	၃		အကာသိဗုဒ္ဓပုဂ္ဂိုမံဗု
၎င်း	၄		မံသံဗောဓိပတ္တိယာတိ
၎င်း	၅		ဩတ္တိဘူဝနာဒိတျဝရ
၎င်း	၆		ဓမ္မရာဇာဒါနပတိ

၎င်းအုတ်ခွက် နှစ်မျိုးစလုံးတွင် (သိရိတြိဘူဝနာဒိတျဝရမဓရာဇာ) ဟုပါရှိသော မင်းဘွဲ့သည် အနော်ရထာမင်း၏ဘွဲ့ပင်တည်း။ အနော်ရထာမင်း၏ဘွဲ့ဖြစ်ကြောင်း အကိုး အကားပြုရန် ရှိသည်မှာ၊ ယခုအခါ မန္တလေးနန်းတော်တွင်းရှိ ကျောက်စာရံကြီးမှ ကျောက်တန်းနံပါတ် ၁၊ ကျောက်တိုင်နံပါတ် ၈ မှ ကူးယူပုံနှိပ်၍ အမရပူရကျောက်စာ စာအုပ်ကြီးစာမျက်နှာ ၂၊ စာကြောင်းရေ ၂ နှင့် ၃ တွင် (ဩတ္တိဗုဒ္ဓနာဒိတျဝရမဓရာဇာ) တံပြတ်ကိုင်ကိုင်အစဉ်ရသော အစီအနုရမင်ကြိုသည် ... စသည်ဖြင့် အခန်း ၈ ထာမင်းဘွဲ့တော်ပါရှိနေသည်။ ထိုအပြင်ပုန်နန်းရာဇဝင်စာမျက်နှာ ၃၀၃ ၌ အနုရုဒ္ဓိအေ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ပုဂံအုတ်ခွက်များတွင် သိရိအနုရုဒ္ဓိဒေဝေနဟူ၍ လည်းကောင်း မှားစွာတွေ့ရ၏။ ဤသို့တွေ့မြင်အားဖြင့် အနော်ရထာမင်း၏ဘွဲ့တော်နှစ်မျိုးဖြစ်ကြောင်း သိရလေသည်။

ပုဂံနယ်တဝိုက်၌ အများအပြားတွေ့ရှိသော အုတ်ခွက်များမှ (ဒေဝော ဘဂဝါ မဟာ ရာဇ အနိရုဒ္ဓိဒေဝေနကတော ဝိမုတ္တတိသဟတေ နေဝါတိ) ဟု အထင်အရှားပါရှိသော အုတ်ခွက်စာများနှင့် တိုက်ဆိုင်ကြည့်ရှုသောအခါ၊ လက်ရေးလက်သားများ အလွန်တူလေ ရကား၊ မလှိုင်မြို့ကံကြီးရွာ၊ သီရိသောမာရ်ကျောင်းဝင်း အတွင်းမှ တွေ့ရှိသော အုတ်ခွက် စာသည် အနော်ရထာမင်း၏ ကမ္ဘာလွယ်စာတမ်းဖြစ်သည်ဟုယူဆရလေတော့သည်။

အဆိုပါ သီရိသောမာရ်ကျောင်းဝင်းအတွင်း ကူတိုကုန်းကို တူးဖော်ခြင်း ကိစ္စပြီး သည့်နောက် အနီးအနားတဝိုက် ရွာများသို့ လှည့်လည်စစ်မ်းကြည့်ရှုသည်တွင် မြန်မာကျောက်စာတချို့ကျောက်တန်းရွာအနီးတွင် ကျောက်စာတချို့ တွေ့ရှိလေ သည်။ ပဌမတွေ့ရှိသော ကျောက်စာ၏ မူလတည်နေရာသည် မြက်နန်းရှေးတောင်ဘက် ဘုန်းကြီးကျောင်း၏ အရှေ့မြောက်ယွန်း ၂ ယလုံခန့်ကွာ၊ သိမ်ကုန်းယာရှိ သိုက်တူးထား သောနေရာဖြစ်လေသည်။ ရှေးကသိုက်တူး၍ပေါ်လာရာ ရွာသားများကအဆိုပါဘုန်းကြီး ကျောင်းသို့ ရွှေထားကြကြောင်း သိရှိရလေသည်။ ထိုကဲ့သို့ မူလနေရာတွင် မတည်ရှိတော့ သ်၊ ဂရုတစိုက်ထိန်းသိမ်း ကြည့်ရှုထားမည်သူ မရှိသောကြောင့် ရှေးဟောင်းစာပေ လိုက်စားသူတို့ လွယ်ကူစွာ ဖတ်ရှုကူးယူနိုင်စေရန် မန္တလေးနန်းတော်တွင်းနောက်ထပ် တည်ဆောက်မည့် ကျောက်စာရုံတွင် ရိုက်ထုထားရန် ရည်သန်၍၊ ၎င်းကျောက်စာကို မန္တလေးသို့ယူဆောင်လာခဲ့လေသည်။ ထိုကျောက်စာနှင့်အတူ မြန်မာအနီးရွာငွေရွာရှိ မင်းကြီးဘုရား ကျောက်စာကိုလည်း မန္တလေးသို့ တပါတည်း ယူဆောင်ခဲ့၏။ မင်းကြီး ဘုရား ကျောက်စာမှာ ဤဌာနမှ ယခင်ကတွေ့ရှိပြီးသော ကျောက်စာဖြစ်၍၊ ၁၉၃၄-၃၅ ခုနှစ် နှစ်ချုပ် အစီရင်ခံစာတွင် ပေါ်ပြပါရှိပြီးဖြစ်လေသည်။

မြန်မာကျောက်စာသည် စာကြောင်းရေ ၁၅ ကြောင်းရှိ အဆုံးမသတ်သေးသော မူလကျောက်စာ ဖြစ်လေသည်။ ကျောက်စာတွင် သက္ကရာဇ် ၇၆၃ ပါရှိ၍၊ လွန်ခဲ့သော အနှစ် ၅၀၀ ကျော်က မြန်မာအရေးအသား အသုံးအနှုန်းတို့ကို တွေ့မြင် ဖတ်ရှုနိုင် လေသည်။ ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော အက္ခရာများကို ရေးကူး၍ ပိဋကတ္တအဓိပ္ပါယ်ဆက်စပ် ကောက်ယူရာဝယ် (ပုဂံကန်မင်မတ်သရေလင်မယာ) သည် ကျောင်းကို လယ်လွှာကြောင်း ယူဆရ၍ မိမိအလှူကို ချီးမြှင့်သူအား၊ မိမိနှင့်ထပ်တူ ကုသိုလ်အကျိုးရရန်နှင့် ဖျက်ဆီးသူ အားကျိန်ဆဲခြ်း ပါရှိလေသည်။

မလှိုင်မြို့ ကျောက်တန်းရွာ အနောက်မြောက် ၄ မိုင်ခန့်ဝေးသော သိမ်တော် ကျောင်းဝိုင်းအတွင်း၊ သိမ်ဘုရား၏ အရှေ့မြောက် ၁၅ ပေလောက် အကွာတွင် တွေ့ရှိရသော မြန်မာကျောက်စာမှာ စာသားများအတော်ပင် ပွန်းပဲ့ပေးမိနေချေ၏။ ကျောက်ပြား၏ မျက်နှာဘက်တွင် စာကြောင်းရေ ၁၇ ကြောင်းမျှရှိ၍၊ ကျောက်ဘက်တွင် ၂၅ ကြောင်းမျှရှိလေသည်။ စာသားများမှာ မူလ အရေးအသားများ ဖြစ်သော်လည်း၊ ကျောက်ဘက်၌ အဆုံးမသတ်ကြောင်း တွေ့ရှိရလေ၏။ မျက်နှာဘက် ပဌမစာကြောင်းတွင် ပင် သက္ကရာဇ် ၅၀၆ ပါရှိလေရာ၊ ပုဂံခေတ် ကျောက်စာဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားပေသည်။ ထင်ရှား ပြတ်သားစွာ တွေ့မြင်နိုင်သမျှသော အက္ခရာ အရေးအသားများကို ဖတ်ရှု၍

အကြောင်းအရာ ဆက်စပ် ကောက်ယူရာဝယ် (သင်ကြိုအိုဇာသိသင်) အမည်ရှိသော အလှူဒါယကာသည် ဘုရား၌ ကျွန်ုပ်လယ်ခြား လှူကြောင်းသိရှိရ၏။ ၎င်းကျောက်စာမှာ မူလတည်နေရာတွင်ရှိရကား၊ ၎င်းကိုအခြားဌာနသို့ ရွှေ့ပြောင်းခြင်းမပြုမူ၍ ၎င်းကျောက် စာမှ မင်ကူးများကိုသာလျှင် ကူးယူခဲ့ပါသည်။

စစ်ကိုင်းခရိုင်၊ ကက်ခွာတာမှ တောင်သို့ ၄ မိုင်ခန့်အကွာ အောင်မြေရွာ၏ တောင်ဘက် ၂ ယာလုံခန့်ဝေးသော ယာခင်းကြားရှိ ချမ်းသာရတုရား ကုန်းဟောင်းတွင် တွေ့ရှိသော မြန်မာကျောက်စာမှာ၊ စာကြောင်းရေ ၂၀ ထင်ရှားစွာ ပါရှိ၍ ဖတ်ရှုရ အောင်မှူးခိုနေသော အကွရာများမှာ အနည်းငယ်သာ ရှိလေသည်။ ၎င်းသည်လည်း မူလကျောက်စာပင်ဖြစ်၍ တမျက်နှာတည်းတွင်အလှူရှင်နှစ်ဦးအတွက် အကြောင်းတရပ်စီ ရေးထိုးထားသော ကမ္ဘည်းမှတ်တမ်း ဖြစ်လေသည်။ လက်ရေးလက်သား အသွား အလာနှင့် သတ်ပုံသတ်ညွှန်းတို့မှာ အစမှအဆုံး တသမတ်တည်းဖြစ်လေသည်။ ပဌမ အကြောင်းအရာမှာ သက္ကရာဇ် ၆၉၈ ခုတွင် (ဗြိသိမြလင်နှင့်မယား) လယ်ဝယ်၍ ကျောင်းကိုလှူဒါန်းသည့်အပြင်၊ ကျွန်နားလည်း လှူသေးကြောင်းနှင့် မိမိအလှူ၏ အကျိုးကိုအထက်ဘဝ အောက်အစိစိတို့အောင် အမျှဝေတာ၊ ချီးမြှင့်သူအား မိမိနှင့်တပ်တူ အကျိုးရပါစေဟူသော အကြောင်းဖြစ်လေသည်။ ဒုတိယအပိုဒ်မှာ သက္ကရာဇ် ၆၆၂ ခုတွင် (၁၀၈၆) သည် တရားကြီးနာပြီးလျှင် လယ်၊ ဆားဖိုနှင့် ကျွန်လှူဒါန်းကြောင်း ပါရှိလေသည်။

စစ်ကိုင်းမြို့၊ ကြခတ်ရွာ တောင်ဘက်ထိပ်ရှိ မြသိန်းတန်စေတီ လှေကားအထက် ဝဲဘက်အုတ်တံတိုင်း ပြင်ဘက်အောက်ခေါ်၍ ကပ်လျက်မြန်မာကျောက်စာ တချပ်တွေ့ရှိရလေသည်။ ၎င်းမှာမည်သို့တပ် သပ်ရပ်သော ကျောက်တုံးကြီး မျှသာဖြစ်၍ မူလ၌ စာကြောင်း ၂၀ မျှရေးထိုးထားဟန် ရှိသော်လည်း၊ ယခုမူအလယ်တန်းများမှ အကွရာ ၁၀ လုံးလောက်သာလျှင် ဖတ်ရှုနိုင်တော့ကြောင်း၊ ခုနစ်သက္ကရာဇ် မတွေ့ရုံမျှမက၊ အကြောင်းအရာ အတ္ထုပ္ပတ္တိပင် မသိသလောက်တော့ချေ။ လယ်လှူကြောင်းကမ္ဘည်းမှတ်တမ်းတင်ထားဟန် ရှိသည်ဟု ယူဆရတော့သတည်း။

၄။ ပြတိုက်နှင့်ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများ။

ပုဂံမြို့နယ် တိုက်မှင်း၊ မှော်ဇာနယ်တိုက်မှင်း၊ ကျောက်စာဌာနက ရှာဖွေရဆောင်းထ သော ရှေးဟောင်းဝတ္ထုအစုစုတို့မှာ၊ အခြားဒေသများမှ ရရှိသော ပစ္စည်းများထက် အဆပေါင်းများစွာ ပေါများလျက်ရှိရာ၊ ဘုရားဖူးများ၊ ရာဇဝင်ဗဟုသုတရှာဖွေသူများ တွေ့မြင်နိုင်စွမ်းသောငှာ၊ ပုဂံမြို့အနန္တဘုရားတံတိုင်းအပြင်ဘက် အရှေ့မြောက် ယွန်းခွံ၌၊ မှော်ဇာမြို့ကျောက်ကုန်းအနီးတွင်၎င်း၊ ပြတိုက်များဆောက်လုပ်၍ အဆိုပါ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို ခင်းကျင်းပြသလျက် ထားရှိ၏။ သို့သော် စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်မှ ကာကွယ်သောအားဖြင့်၊ ၁၉၄၂ ခု၊ ဖတ်လလောက်တွင် ပုဂံပြတိုက်တွင်းမှ လျှို့ဝှက်သိမ်းဆည်းထားသည့်သော အရာဝတ္ထုတို့ကို မြေခွဲမြှုပ်နှံသိမ်းဆည်းထားရာ၊ ယခုတိုင် မပျက်စီး လုံခြုံစွာရှိတိ၏။ ၎င်းပစ္စည်းများကို စံနစ်တကျ ခင်းကျင်းပြသရန် အစီအစဉ် ရာသားချက်များ ပြုလုပ်ဆဲရှိသော်လည်း၊ အခါသမယကို ထောက်၍ ပုဂံပြတိုက်ကို ပြန်လည် ဖွင့်လှစ်ခြင်း မပြုလုပ်သေးချေ။

မန္တလေးရွှေနန်းတော်ကြီး မီးလောင် ပြာကျသွားသည့်တွင် မြန်မာဘုရင်မင်းမြတ်တို့၏ မင်းခမ်းမင်းနားအသုံးအဆောင်တို့ကို ခင်းကျင်း ပြသထားသည့် ပြတိုက်အပြင် တောင်စပျက်အနီးရှိတန်ငယ်အုတ်တိုက်တွင် ၁၉၁၉-၄၀ ခုနှစ်အတွင်းကျောက်စာဌာနမှဖွင့်လှစ်ထားရှိသည့် ရှေးဟောင်းပစ္စည်း ပြတိုက်သည်လည်း ပျက်စီးသွားလေတော့၏။

မြန်မာပြည်တွင်းသို့စစ်မီးတူးစက်သောအချိန်ကပင်လျှင်၊ နန်းတော်တစ်မြို့တွင်းသို့ဝင်ထွက်ရန် မလွယ်ကူတော့သည်တကြောင်း၊ ကျောက်စာရိုးရှိပစ္စည်းများကို ရွှေ့ပြောင်းရန်ကိစ္စများဖြင့် တရုံးလုံးမအားလပ်ဘဲရှိခဲ့သည်တကြောင်း၊ အဆိုပါ နန်းတွင်းပြတိုက်မှ ပစ္စည်းများကိုသယ်ယူထိန်းသိမ်းရန် အချိန်မရခဲ့ချေ။ စစ်အပြီးတွင်၊ ၎င်းပြတိုက်နေရာဟောင်းရှိအုတ်ပုံပြပုံအကြားမှမီးလောင်ပြီး ကျိုးပဲ့ ကျန်ရစ်နေသောအုတ်ခွက်၊ စင်္ကြံကွင်းအချို့တို့ကိုသိမ်းယူထားရှိလိုက်ရပုံ သည်၊ ကြေးဆင်းတု၊ ငွေဆင်းတု စသည်တို့မှာခေတ်ပျက်တွင် လူမသမာတို့ခိုးယူပြီး အဆင့်ဆင့်ရောင်းချ၍ နောက်ဆုံးတွင်ရှေးဟောင်းပစ္စည်းစုဆောင်းသူများလက်သို့ရောက်ရှိသွားဟန်တူလေသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော်ဤဌာနမှနေရာထားသောအမှတ်အသားပါရှိသည့်မှော်ဇာမြို့မှရိုးတားသောရှေးကျသည့် ကြေးဆင်းတုတော် ခေါင်းပိုင်းကို မန္တလေးမြို့ မြန်မာရှေးဝတ္ထုပစ္စည်းများ စုဆောင်းရောင်းချသည့်ဆိုင်တွင် တွေ့ရှိရ၍ ပြန်လည်တောင်းယူသိမ်းဆည်းထားလိုက်ရဟူပါသည်။

နန်းဘုင်းပြတိုက်နှစ်ဆောင်မှ အချို့လောပစ္စည်းများကို ထူးခြားစွာ ပြန်လည် ရရှိသည်မှာရန်ကုန်မြို့ ဗိုလ်တထောင်ဘုရား ပြန်လည်တည်ထားရေး အသင်းလူကြီးများ၏ အထူးသဖြင့် လူကြီးမင်း ဦးမောင်ကလေး၊ အမြတ်တော်ဝန်မင်း ဦးလှကလေးတို့၏ စေတနာထက်သန်စွာကူညီမှုဖြင့် ဖြစ်လေသည်။ မန္တလေးတံခါးမော်ကွန်းတိုင်မှသစ်သား မော်ကွန်းရွက် တချပ်နှင့် တကွ မြန်မာသုံး သိပ်နံ့ပြောင်း ၂ လက်၊ ကြေးနောင်တခု၊ သစ်သား မတ်ရပ်တော်ဆင်းတု ၃ ဆူနှင့် အုတ်ခွက်၊ စင်္ကြံကွင်း များအပြင်ရန်ကုန်မြို့ ဖယ်ရာပြတိုက်ဟောင်းမှဖြစ်ဟန်တူသော သစ်သားပြင်ပြီးသည့် ခြင်္သေ့ရုပ်၊ နတ်ရုပ်၊ မင်း မှူးမတ်ရုပ်တို့ကို အဆိုပါလူကြီးမင်းများကကျေးဇူးပြု၍ကျောက်စာ ဌာနသို့ ပေးအပ်ခဲ့လေသည်။ ၎င်းတို့အဆိုအားဖြင့် ထိုပစ္စည်းများမှာ ဂျပန်များ သယ်ယူသွားရန် ကမ်းနားရှိ အိမ်တဆောင်တွင် ထုပ်ပိုးချထားရာမှ မယူဖြစ်တော့ဘဲ၊ ကျန်ရစ်ခဲ့ဟန်ရှိ၍ ဗိုလ်တထောင်ဘုရားရုပ်ပြင်တော်ပေါ်သို့ ယူဆောင်ကာ စောင့်ရှောက်ထားခြင်းဖြစ်လေသည်။

စစ်ဖြစ်စဉ် ကျောက်စာရိုးကို မန္တလေးမှ ပုဂံသို့ ပြောင်းရွှေ့သည့်အခါတွင်၊ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများအနက်မှ လေးလံသော ကျောက်ဆင်းတုကြီးများ၊ ပြုအရိုးအိုးများနှင့် ထုပ်ပိုးသယ်ယူရန်မလွယ်ကူသော စင်္ကြံကွင်းအုတ်ခွက် စသည်တို့ကို ရုံးဝင်းအတွင်းပင် ခြေအောက်၌ သေချာစွာ မြှုပ်နှံထားခဲ့ရာ၊ စစ်အပြီး ကျောက်စာဌာနကို ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်၍ မန္တလေးရုံးဟောင်းသို့ ပြောင်းရွှေ့လာသောအခါတွင်လက်ရာမပျက် ရှိနေသေးသည်ကို တွေ့သည်မှာ၊ လွန်စွာကံကောင်း၍ ဝမ်းမြောက်ဘွယ်ရာဖြစ်တိ၏။ ၎င်းပစ္စည်းများကို နေရာတကျထားရှိရန် ရုံးအတွင်း၌ နေရာမကျလှဝန်းတော့သဖြင့်၊ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်း မြေမှတူးဖော်ကာ၊ ရုံးကားများဖြင့် ပုဂံသို့ ဂရုတစိုက် တဖြည်းဖြည်းပို့ဆောင်ပြီးလျှင် စစ်အတွင်း အသုံးပြုခဲ့သော ရှေးဟောင်း ဥပဒေအဆောက်အဦများ၌ အစောင့်အရှောက်များထားကာ လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းလျက်ထားရှိ၏။

၁၉၄၆-၄၇ ခုတွင် ကျောက်စာဌာနမှ စုဆောင်းရရှိထားသောပစ္စည်းများမှာ၊ ဤအစီရင်ခံစာတနေရာ၌ဖော်ပြပြီးသည့်အတိုင်း ရာဇဝင်အထိမ်းအမှတ်အတွက်၎င်း၊ မြန်မာရှေးဟောင်း အနုပညာ ဆည်းပူးရန်အတွက်၎င်း၊ အတိုးထိုက်တန်လှသည့် အမေ့ပုရရရှိသဒ္ဓါတော်ကျောင်းမှ ကြွင်းကျန်ရစ်သော ဝတ္ထုပစ္စည်းများပေတည်း။ အဆိုပါကျောင်းဘုရားဆောင်တော်တွင် ၂၁ ပေမျှ မြင့်မားသော မှန်စီရွှေချ ရာဇပလ္လင်ကြီးနှင့် ၎င်းပမာဏရှိသည့် ပေမာကျမ်းစာများထားအပ်သည့် ကျွန်းသား မှန်စီရွှေချ ဘိသိပြာသာဒ်

ကြီးမှာ အနည်းငယ် ပဲ့စီးပြတ်ကျသည့်အပ မူလပကတိအတိုင်းကျန်ရှိသေးရာ၊ ၎င်းတို့ကို အပိုင်းပိုင်းဖြတ်ကာမန္တလေးသို့ သယ်ယူပြီးမှ နဂိုရိပ်အတိုင်း တပ်ဆင်၍ စောင့်ရှောက်ထားလေသည်။ ၎င်းပလ္လင်တော်သည် မန္တလေး ရွှေနန်းစတင်မှ သီဟသူရ ရာဇပလ္လင်တော်တမျှ မကြီးမားသော်လည်း၊ ယခုအခါတွင် ဤရွှေကျသောပလ္လင်ကို တွေ့မြင်နိုင်ရန်လိုအပ်သော ကောင်းတော်တွင် မျက်နှာကျက်၊ နံရံနှင့် တံခါးရွက်များ၌ ချယ်လယ် တပ်ဆင်ထားသည့် ပန်းပု၊ ပန်းပြောက်တို့မှာ လွန်စွာ ဆန်းကျယ် တင့်တယ် ချယ်လယ် တပ်ဆင်ထားသော ပန်းပု၊ ပန်းပြောက်တို့မှာ မချီးမွမ်းဘဲ မနေနိုင်အောင် ရှိတို၏။ ပုံလှပရာ ကြည့်ရှုသူတိုင်း မြန်မာလက်ရာကို မချီးမွမ်းဘဲ မနေနိုင်အောင် ရှိတို၏။ ပုံအဆွေအသားစုံလင်ကွဲပြားစွာရှိသော ဟင်္သာရုပ်၊ ငှက်ရုပ် ပုံအမျိုးမျိုး ထုလုပ်ပြီးစီးသော ပန်းပုရုပ်ပိုင်းများစွာရှိလည်း စုဆောင်းရရှိခဲ့၏။

ပင်စင်ယူ၍ အနောက်နိုင်ငံပြန်သွားသော စက်ရှင်တရားသူကြီး မစ္စတာ ဝီ၊ အေ၊ မစ်ကား(Mr. C. A. Vickers) သည်ရွှေဘိုနယ်မှ မိမိရရှိထားသောနတ်ရုပ်စဉ်ကွင်းတချပ်ကို ကျောက်စာဌာနသို့ပေးအပ်သွားလေသည်။ ၎င်းစဉ်ကွင်း၌ကမ္ဘာဦးမပါသော်လည်း၊ ပဲခူးမြို့ရွှေဘိုကြီးမှတွင်သော မွန်စဉ်ကွင်းများနှင့်အလားတူဖြစ်လေသည်။ ခေတ်အားဖြင့်ကား အနှံ့ဝတ်ရာမျှနောက်ကျချေ၏။

တောင်အာဖရိကတိုက် South Rhodesia ပြည်နယ် Salisbury မြို့ရှိ ဗီတိုရိယာပြတိုက်မှ Zimbabwe ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦ အပျက်များတွင် တွေ့ရှိသော အရောင်မျိုးစုံ အလုံးသေး ဖန်ပုတီးကုံး ၁၇ ကုံးကို ပြတိုက်၌ ပြသရန် လက်ဆောင်အဖြစ်ပေးပို့ရရှိပါသည်။

၅။ ။ အထွေထွေ။

၁၉၄၀-၄၁ ခုဘဏ္ဍာရေးနှစ်အတွက် နှစ်ချုပ် အစီရင်ခံစာကို၊ ၁၉၄၂ ခုနှစ်၌ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားပုံနှိပ်ပြီးစီးခဲ့သော်လည်း၊ ခေတ်ပျက်ချိန်နှင့်ကြုံနေ၍ ထုတ်ဝေ ဖြန့်ချိခြင်းမပြုခဲ့ရပါကြောင်း၊ သို့သော် စစ်ပြီးသည့်အခါ အစိုးရ ပုံနှိပ်တိုက်တွင် အဆိုပါ အစီရင်ခံစာများမှ မပျောက်ပျက်ဘဲကျန်ရှိနေသေး၏။ မြန်မာနိုင်ငံတနိုင်ငံလုံးဟုဆိုအပ်သော ပြည်တွင်းသာမက တကမ္ဘာလုံးဟုဆိုအပ်သော ပြည်ပသို့လည်း၊ မြန်မာ့ ရှေးဟောင်း ယဉ်ကျေးမှုအမြာဖြာ ဗဟုသုတများစွာကို ဖြန့်ချိသောအားဖြင့်၊ လွန်ခဲ့သော နှစ်များ၌ ကျောက်စာဌာနက ရေးသား ထုတ်ဝေသော စာအုပ်စာတမ်းတို့ကို အပြည့်ပြည့် အရပ်ရပ်ရှိ ပညာရေး အသင်းအဖွဲ့များအား အခမဲ့ ဝေငှခြင်း၊ ၎င်းတို့ ထုတ်ဝေသော စာစောင်များနှင့်လဲလှယ်ခြင်းစသည်တို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့သည့်အတိုင်း၊ ဤနှစ်တွင်လည်း ၁၉၄၀-၄၁ ခုနှစ်ချုပ်စာစောင်ကို ပေးဖြန့်ချိပြီးချေပြီ။ နိုင်ငံခြားစာပေဖြန့်ချိရေး အသင်းအဖွဲ့များမှ ဤနှစ်အတွင်း ပေးပို့ရရှိသော စာအုပ်စာတမ်းများအနက် ကျောက်စာဌာနနှင့် သက်ဆိုင် အသုံးဝင်သော စာအုပ်များမှာ၊ ဟော်လံပြည်၊ လေဒင်မြို့မှ ထုတ်ဝေသော Annual Bibliography of Indian Archaeology, Vol. XIII, Vol. XIV, ပြင်သစ်အင်ဒိုချိုင်းနားပြည် ဟန့်ဇင်မြို့မှထုတ်ဝေသော Bulletin l'Ecole Française D'Extreme Orient, Tome XL, XLI, XLII, စသည်တို့တည်း။

ဤနှစ်အတွင်း၌ မန္တလေးမြို့ပေါ်တွင် ကျောက်စာဝန်သည် အရှေ့တိုင်း အနောက်တိုင်း အသင်း၌၎င်း၊ ဗုဒ္ဓသာသနာအသင်းချုပ်၌၎င်း၊ ဗဟုသုတဖြစ်ပွားရာ အကြောင်းရပ်တို့

ကို အကြိမ်ကြိမ်ဟောပြောလေသည်။ လူမျိုးစုံတက်ရောက်သော အရှေ့တိုင်း အနောက်တိုင်းအသင်းတွင် မမာယဉ်ကျေးမှု၊ ဗမာ့ရှေးခေတ် အနုပညာ၊ ဗိသုကာပညာ တွန်းကားပုံ • သောအကြောင်းရှင်တို့ကို စုံစေ့အောင်ပြောကြား၍၊ မန္တလေး တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားများပါ တက်ရောက်ကြသော ဗုဒ္ဓသာသနာအသင်းချုပ်တရားပွဲများ၌ ဗုဒ္ဓ သာသနာတော် တွန်းကားလာပုံကို၊ ရှေးဟောင်းသာဓက စာပေ အထောက်အထားများဖြင့်၊ မည်သို့ ဆည်းပူးနိုင်ကြောင်းကို သီတင်းအပတ်စဉ် အကျယ်တဝင့်ဟောပြောခဲ့၏။

နောက်ဆက်တွဲ (၁) နှင့် (ဃ) တွင် ဖော်ပြပါရှိသည့်အတိုင်း၊ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်း ရိုက်ကူးထားရှိသည့်ဓါတ်ပုံပေါင်းမှာ ၁၀၄ ပုံဖြစ်၍၊ ရေးဆွဲထားသော ပုံများမှာ ၃၉ ပုံဖြစ်ပါသည်။

လူဖေဝင်း၊

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်ကမ္ဘာ့ဦးကျောက်စာဝန်။

မန္တလေးမြို့၊ ၁၉၄၈ ခု၊ မေလ ၁၄ ရက်နေ့။

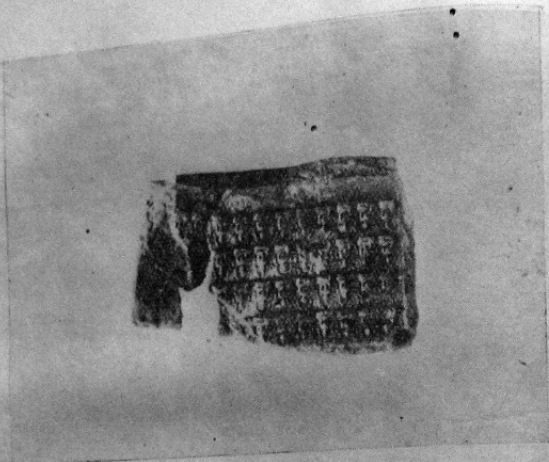
(၁) အရှေ့ပူရဗ္ဗိ မြောက်ဘက် ပျက်စီးယိုယွင်းသွားသော သမီးတော်ကျောင်း။

(၂) သမီးတော်ကျောင်းမှ စုဆောင်းရရှိထားသော ပန်းပု၊ ပန်းပြောက်များ။

(၃) ပြည်၊ မှော်ဇော၊ ရွှေကြေးပင်ရွာအနီးမှ ဖော်တော်မူရောက်ပြား။

(၄)

(၅)

(၄) နှင့် (၅) မလိင်မြို့၊ ကံကြီးရွာ၊ သီရိသောမာရုံကျောင်း၊ ကုတိုကုန်းမှ တွေ့ရှိသော သမ္မုဒ္ဓေအုတ်ခွက်၊ မျက်နှာနှင့်ကျောဘက်။

နောက်ဆက်တွဲ (က)။

ဒီဇင်ဘာ ၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်တွင်၊ မြန်မာနိုင်ငံ ကမ္ဘာ့ကျောက်စာဌာန အတွက် ကုန်ကျစရိတ် စာရင်း။

အသုံးခေါင်းစဉ်။	၁၉၄၆-၄၇၊ မူလရာထားငွေ။	၁၉၄၆-၄၇၊ ပြင်ဆင် ရာထားငွေ။	၁၉၄၆-၄၇၊ ကုန်ကျသည့် ငွေ*။
	ကျပ်။	ကျပ်။	ကျပ်။
(၁-က) အရာရှိ(အဖြစ်သား)လစာငွေ ...	၁၀,၄၅၀	၁၁,၀၄၀	၁၁,၀၃၆
(၂-က) အမှုထမ်းများ (အဖြစ်သား) လစာငွေ	၆,၀၀၀	၆,၃၀၀	၆,၃၀၅
(၃-က) ရွာပေါ်စရိတ် ...	၈,၀၉၀	၇,၂၀၀	၇,၀၁၉
(၃-ခ) ခရီးစရိတ် ...	၄,၀၀၀	၃,၄၀၀	၃,၁၀၀
(၄) အထွေထွေအသေးသုံးစရိတ် ...	၁၆,၀၀၀	၂၁,၄၄၀	၂၁,၆၅၅
(၉) ရှေးဟောင်း အဆောက်အဦပြင်ဆင် စရိတ်။	၁၉,၇၀၀	၁၆,၉၀၀	၁၆,၅၀၄
(၁၀) စူးစမ်း ရွာစွေစရိတ် ...	၅၀၀	၅၀၀	၄၅၀
စုစုပေါင်း ...	၆၄,၇၂၀	၆၆,၈၆၀	၆၆,၁၅၇

နောက်ဆက်တွဲ (ခ)။

မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘာ့ကျောက်စာဌာနမှစောင့်ရှောက်ပြုပြင်သောရှေးဟောင်းအထိမ်းအမှတ်အဆောက်အဦများစာရင်း။

အမှတ်စဉ်။	တည်ရာဌာန။		အထိမ်းအမှတ်အဆောက်အဦအမည်။
	ဒီစကြိုက်။ ...	ရပ်ရွာဌာန။	
၁	မန္တလေး ...	တင်ကြီးတွင်း ...	မန္တလေးနန်းတော် (အကြွင်းအကျန်)နှင့် ပြတိုများ။
၂	ရင်း ...	ရင်း ...	မင်းတုန်းမင်းအရိုးထိုးမြာသား။

* ငွေစာရင်းဌာန၏ အတည်ပြုချက်မရှိသေးသော ယာယီစာရင်းပျဉ်ပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲ (ခ)။ ။အဆက်။

မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘာ့စာပေဆုရရှိသူများစာရင်း။ ။အဆက်။

အမှတ်စဉ်။	တည်ရာဌာန။		အထိမ်းအမှတ်အဆောက်အအုံအမည်။
	ဒီဇင်ဘာ။	ရပ်ရွာဌာန။	
၃	မန္တလေး ...	ကင်္ဂါတောင် ...	ဆင်ဖြူမရင်မိဘုရားအရိုး ... သာသနာ။
၄	ရင်း ...	ရင်း ...	မင်းတုန်းမင်း၏ယောက္ခမ၊ မယ်တော်ကြီး၏အရိုးအိုးပြာသာ။
၅	ရင်း ...	ရင်း ...	နန်းမတော်ကြီး၏အရိုးအိုးပြာသာ။
၆	ရင်း ...	ရင်း ...	လောင်းရှည် မိဘုရား ကြီး၏ အရိုးအိုးပြာသာ။
၇	ရင်း ...	ရင်း ...	အေတုမာ ကျောင်းတိုက် (အကြွင်းအကျန်) ဘိုးတော်ဘုရားအရိုးအိုးပြာသာ။
၈	ရင်း ...	အမရပူရ ...	ဘကြီးတော်ဘုရားအရိုးအိုးပြာသာ။
၉	ရင်း ...	ရင်း ...	ရွှေဘိုမင်းအရိုးအိုးပြာသာ။
၁၀	ရင်း ...	ရင်း ...	ဘိုးတော် ဘုရား နန်းတော် (အကြွင်းအကျန်)။
၁၁	ရင်း ...	ရင်း ...	တောင်သမန်ကျောက်တော်ကြီးဘုရား။
၁၂	ရင်း ...	ရင်း ...	မင်းတုန်းမင်းမယ်တော်၏အရိုးအိုးပူ။
၁၃	မြင်းခြံ ...	ညောင်ဦး ...	ကျောက်ကူးဥမင်
၁၄	ရင်း ...	ရင်း ...	သဒ္ဓိဒွက်ဦးမင်းနှင့်မြူးသင်ဥမင်။
၁၅	ရင်း ...	ရင်း ...	ဆပဒ ဘုရား။
၁၆	ရင်း ...	ရင်း ...	နတ်ထောင့် ကျောင်း ဝင်းရှိ ကျန်စစ်သားဥမင်။
၁၇	ရင်း ...	ရင်း ...	သင်္ကျာမုန့်ဘုရား။
၁၈	ရင်း ...	ရင်း ...	ကျွန်းတော်ကြီးဘုရား။
၁၉	ရင်း ...	ရင်း ...	ဂေါမပလင်ဘုရား။
၂၀	ရင်း ...	ရင်း ...	သဗ္ဗညုဘုရား။
၂၁	ရင်း ...	ရင်း ...	ရွှေဂူကြီးဘုရား။
၂၂	ရင်း ...	ရင်း ...	မဟာဗေဓိဘုရား။
၂၃	ရင်း ...	ရင်း ...	မင်္ဂလာစေတီဘုရား။
၂၄	ရင်း ...	ရင်း ...	ဗျာဘုရား။
၂၅	ရင်း ...	ရင်း ...	ဓမ္မရုံကြီးဘုရား။
၂၆	ရင်း ...	ရင်း ...	ဝဏ္ဏနားတောင်းစေတီ။
၂၇	ရင်း ...	ရင်း ...	ရွှေဆံတော်စေတီ။
၂၈	ရင်း ...	ရင်း ...	ပုထိုးသားများဘုရား။
၂၉	ရင်း ...	ရင်း ...	ထီးလိမင်းလူဘုရား။
၃၀	ရင်း ...	ရင်း ...	ဥပါလိဒိယ။

နောက်ဆက်တွဲ (ခ)။ ။အဆက်။

မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘာ့စာပေဆုရရှိသူများစာရင်း။ ။အဆက်။

အမှတ်စဉ်။	တည်ရာဌာန။		အထိမ်းအမှတ်အဆောက်အအုံအမည်။
	ဒီဇင်ဘာ။	ရပ်ရွာဌာန။	
၃၂	မြင်းခြံ ...	ပုဂံ ...	ဒီဂကတ်တိုက်။
၃၃	ရင်း ...	ရင်း ...	နတ်လောင်းကျောင်း။
၃၄	ရင်း ...	ရင်း ...	မီးမလောင်ကျောင်းဘုရား။
၃၅	ရင်း ...	ရင်း ...	သရုပ်တံခါး။
၃၆	ရင်း ...	ရင်း ...	ပေပင်ကျောင်းဘုရား။
၃၇	ရင်း ...	ရင်း ...	ရွှေဆံတော် ဘုရား ပရိဝုဏ် အတွင်းရှိ ရှင်ပင်သာလျောင်းဆင်းတုတော်။
၃၈	ရင်း ...	ရင်း ...	သံတော်ကျဆင်းတုတော်။
၃၉	ရင်း ...	မြင်းပုဂံ ...	နန်းဘုရား။
၄၀	ရင်း ...	ရင်း ...	မန္တပတိဘုရား။
၄၁	ရင်း ...	ရင်း ...	နဂရဘုရား။
၄၂	ရင်း ...	ရင်း ...	မြင်းကပ်ဘုရား။
၄၃	ရင်း ...	ရင်း ...	စိန်ညက်ညိုမဘုရား။
၄၄	ရင်း ...	ရင်း ...	စိန်ညက်အင်မဘုရား။
၄၅	ရင်း ...	ရင်း ...	ပေါ်တော်မူဘုရား။
၄၆	ရင်း ...	ရင်း ...	ဂူပြောက်ကြီးဘုရား။
၄၇	ရင်း ...	ရင်း ...	အဘယ်ရတနာဘုရား။
၄၈	ရင်း ...	ရင်း ...	စိုး မင်း ကြီး ဘုရား တောင် ဘက် အုတ်ကျောင်းပျက်။
၄၉	ရင်း ...	သီရိပုစ္ဆယာ ...	အရှေ့ဖက်လိပ်ဘုရား။
၅၀	ရင်း ...	ရင်း ...	အနောက်ဖက်လိပ်ဘုရား။
၅၁	ရင်း ...	ရင်း ...	လောကနန္ဒာစေတီ။
၅၂	ရင်း ...	ဗူးစော ...	ဓမ္မရာဇိကဘုရား။
၅၃	ရင်း ...	မင်းနုသူ ...	စူဠာမင်္ဂလာဘုရား။
၅၄	ရင်း ...	ရင်း ...	ဘုရားသုံးဆူ။
၅၅	ရင်း ...	ရင်း ...	သဗ္ဗုလဘုရား။
၅၆	ရင်း ...	ရင်း ...	နန္ဒမညဘုရား။
၅၇	ကျောက်ဆည်	ကုလားကျောင်း	နန်းတော်ရှေ့ဘုရား။
၅၈	ရင်း ...	ရင်း ...	လက်သည့်ဘုရား။
၅၉	ရင်း ...	ရင်း ...	ချမ်းသာရတနာ။
၆၀	ရင်း ...	ဓမ္မ ...	ရွှေစည်းခုံဘုရား။
၆၁	ရင်း ...	မက္ခရာ ...	ရွှေရောင်းတော်ဘုရား။

• နောက်ဆက်တွဲ (ခ)။ ။ အဆုံး။

မြန်မာနိုင်ငံကမ္ဘာ့ကျေးဇူးတင်စာအုပ်တိုက်ပြင်ဆောင်ရေးဟောင်းအထိမ်းအမှတ်အဆောက်အဦများစာရင်း။ ။အဒံ့။

အမှတ်စဉ်။	တည်ရာဌာန။		အထိမ်းအမှတ်အဆောက်အအုံအမည်။
	ဒီဇင်ဘာ။	ရပ်ရွာဌာန။	
၆၂	မိတ္ထီလာ ...	မိတ္ထီလာ ...	မိတ္ထီလာကန် တောင်ဘက် ကန်ဘောင်းချ မြောက်အစွန်ရှိကျောက်စာရုံ။
၆၃	စင်ကိုင်း ...	စင်ကိုင်းမြို့ ...	ထူပါရုံဘုရား။
၆၄	၎င်း ...	၎င်း ...	ထူပါရုံဘုရားအနီးကျောက်စာရုံ။
၆၅	၎င်း ...	အင်းဝ ...	နန်းမြိုင်(မြော်စင်)။
၆၆	၎င်း ...	၎င်း ...	မဟာအောင်မြေဘုံစံအုတ်ကျောင်း။
၆၇	၎င်း ...	မင်းကွန်း ...	မင်းကွန်းခေါင်းလောင်းကြီး။
၆၈	၎င်း ...	၎င်း ...	ဆင်ဖြူမယ်ဘုရား။
၆၉	၎င်း ...	၎င်း ...	ပုံတော်ဘုရား။
၇၀	ရွှေတို ...	ရွှေဘိုမြို့ ...	အရေးပိုင်ခင်းအတွင်းရှိ ကျောက်စာရုံ။
၇၁	ဝဲခူး ...	ဝဲခူးမြို့ ...	ကလျာဏီကျောက်စာမျှား။
၇၂	မုတ္တမ ...	မော်စာ ...	ဘောဘောကြီးဘုရား။
၇၃	၎င်း ...	၎င်း ...	ကျောက်ကားသိမ်အနီး ကျောက်ဆင်းတု မျှား။
၇၄	၎င်း ...	၎င်း ...	ဘဲဘဲဘုရား။
၇၅	၎င်း ...	၎င်း ...	လေးမျက်နှာဘုရား။
၇၆	ဟံသာဝတီ...	သံလွင် ...	ဝေါတူကီဘုရားရှိခိုးကျောင်းဟောင်း။
၇၇	ပုသိမ် ...	ဟိုင်းကြီးကျွန်း ...	အရှေ့ အနွယ် ကုမ္ပဏီတည်ရာ အကြီး အကျွန်းမျှား။
၇၈	စစ်တွေ ...	မြို့ဟောင်း ...	ရှစ်သောင်းဘုရား။
၇၉	၎င်း ...	၎င်း ...	အံတောင်ဘုရား။
၈၀	၎င်း ...	၎င်း ...	ဇုန်သိမ်ဘုရား။
၈၁	၎င်း ...	၎င်း ...	ရတနာပုံဘုရား။
၈၂	သထုံ ...	ဇုတ်သုတ် ...	ဆင်တပ်မြင်းတပ်တံတိုင်း။

နောက်ဆက်တွဲ (၈)။

၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်းရိုက်ကူးသော ဓါတ်ပုံစာရင်း။

၁၉၄၆- ၄၇ အမှတ်။	နှစ်စဉ်အမှတ်။	အကြောင်းအရာ။	အရွယ်ရောက် အရွယ်ရောက်	ဌာန။
၁	၄၅၄၂	တောင်ဆန် ကျောက်တော်ကြီး မြေလျင် ခက်ကြောင့်ပျက်စီးပုံ။	၄	အမှရပရ။
၂	၄၅၄၃	၎င်းအနောက်ဘက်မှပျက်စီးပုံ ...	၄	၎င်း။
၃	၄၅၄၄	ကျောက်စာရုံးတောင်ဘက်လှေကားအောက် တွင် တူးဖော်သော စဉ်ကွင်းများ။	၄	မန္တလေး။
၄	၄၅၄၅	၎င်းအနောက် တောင်ဘက် တူးဖော်သော စဉ်ကွင်းများ။	၄	၎င်း။
၅	၄၅၄၆	နန်းတော်တွင်းရှိ စစ်ခက်ကြောင့် ပျက်စီး သောကျောက်စာများ။	၄	၎င်း။
၆	၄၅၄၇	၎င်း ရှေ့တည်တည်မှ ...	၄	၎င်း။
၇	၄၅၄၈	ရှေ့ကြိုးပေါ်ရှာအနီးမှပေါ်တော်မှကျောက်ပြား ကံကြီးရှာ သိရှိသောစာရုံ ကျောင်းဝင်းအ	၄	မှော်ဇာ။
၈	၄၅၄၉	တွင်းရှိကုတ်ကုန်း။	၄	မလိင်။
၉	၄၅၅၀	၎င်းကုန်းအရှေ့ဘက်အုတ်ရိုးတူးဖော်ထားစဉ်	၄	၎င်း။
၁၀	၄၅၅၁	၎င်းကုန်းအလယ်ပတ်အုတ်ရိုးတူးဖော်နေစဉ်	၄	၎င်း။
၁၁	၄၅၅၂	၎င်းကုန်းဥပနာတိုက် ...	၄	၎င်း။
၁၂	၄၅၅၃	၎င်းကုန်း ဥပနာတိုက် နောက်ဆုံး တူးဖော် နေစဉ်။	၄	၎င်း။
၁၃	၄၅၅၄	သိရှိသောစာရုံကျောင်း ဘုန်းကြီးထံမှ ရရှိ သောအုတ်ခွက်။	၄	၎င်း။
၁၄	၄၅၅၅	၎င်းအုတ်ခွက်နောက်ကျောမှစာ ...	၄	၎င်း။
၁၅	၄၅၅၆	ဦးပုည ကျောင်းမှ ပရိနိဗ္ဗာန်စံလွန်တော်မူပုံ ကြေးရုပ်။	၄	၎င်း။
၁၆	၄၅၅၇	၎င်းပုံတော်ဘေးဘက်မှ ...	၄	၎င်း။
၁၇	၄၅၅၈	ပြုကန်ရွာအရှေ့တောင်ရှိသိင်္ကန်း ...	၄	၎င်း။
၁၈	၄၅၅၉	၎င်းကုန်းမှ ရရှိသောကျောက်စာ ...	၄	၎င်း။
၁၉	၄၅၆၀	၎င်းကျောက်စာအထက်ပိုင်းအနီးမှ ...	၄	၎င်း။
၂၀	၄၅၆၁	ဦးပုည ကျောင်းဝင်း အတွင်းရှိ ကျောင်းဦး ပြာသာဒ်အရှေ့တောင်မှ။	၄	၎င်း။
၂၁	၄၅၆၂	၎င်းအခေါက်မြောက်မှ ...	၄	၎င်း။
၂၂	၄၅၆၃	မွန်းမိုင်စေတီ၊အရှေ့တောင်မှ ...	၆	မှော်လမြိုင်။
၂၃	၄၅၆၄	၎င်းစေတီရှိ အုတ်ခွက်အကျိုး၊ ဆက်ထားပုံ	၆	၎င်း။
၂၄	၄၅၆၅	၎င်းစေတီရှိကျောင်းဆောင်နှင့်ဆင်းတုတော်	၆	၎င်း။

နောက်ဆက်တွဲ (ဂ)။ ။အဆက်။

၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်းရိုက်ကူးသော ဓါတ်ပုံစာရင်း။ ။အဆက်။

၁၉၄၆- ၄၇ အမှတ်။	နှစ်စဉ်အမှတ်။	အကြောင်းအရာ။	အရွယ်လက်မ။	ဌာန။
၂၅	၄၅၆၆	မွန်နိုင် စေတီအနီး တောင်ပေါ်သိမ်မှ ကျောင်းဆောင်နှင့် ရဟန္တာဆင်းတု။	၆	မော်ကွန်း
၂၆	၄၅၆၇	မြသပိတ်တောင်ပေါ်ရှိ ဝန္တကုဋ်တိုက် ...	၆	သထုံမြို့
၂၇	၄၅၆၈	ရင်းဝန္တကုဋ်တိုက်အတွင်းရှိ မဟာမုနိပုံတော်	၆	ရင်း။
၂၈	၄၅၆၉	မြန်မာ့ဓမ္မာနုပေါင်းကို တောင်ပေါ်မှမြင်ရပုံ ...	၆	ရင်း။
၂၉	၄၅၇၀	နန်းတော်ကုန်း ကျောင်းဝင်း အတွင်းရှိပိဋကတ်တိုက်ဘုရား။	၆	ရင်း။
၃၀	၄၅၇၁	ရင်းဘုရားအတွင်းရှိ ဆင်းတုတော်	၆	ရင်း။
၃၁	၄၅၇၂	ရင်းဘုရားအတွင်းရှိ ဆင်းတုပလ္လင်မှ ပိဋကတ်တော် စောင်စောင်းတိုက်ဟန်။	၆	ရင်း။
၃၂	၄၅၇၃	ရင်းဘုရားအတွင်းရှိ မင်းသုံးပါးနှင့် နဂါးအောက်ခံပလ္လင်နှင့်ကျောင်း။	၆	ရင်း။
၃၃	၄၅၇၄	ရွှေဂူကြီးဘုရားကုန်း ဘုရားပျက်စီးပုံ ...	၆	ပဲခူးမြို့
၃၄	၄၅၇၅	ရွှေဂူကြီးအရှေ့မှတ်နာ တူးဖော်ထားပုံ ...	၆	ရင်း။
၃၅	၄၅၇၆	ရင်းအနောက်မှတ်နာ(တောင်ပိုင်း) ...	၆	ရင်း။
၃၆	၄၅၇၇	ရင်းမြောက်မှတ်နာ(အရှေ့ပိုင်း) ...	၆	ရင်း။
၃၇	၄၅၇၈	ရင်းမြောက်မှတ်နာ(အနောက်ပိုင်း) ...	၆	ရင်း။
၃၈	၄၅၇၉	ရင်းအနောက်မှတ်နာရှိပေါ်တော်မူပုံ ...	၆	ရင်း။
၃၉	၄၅၈၀	ရင်းပရိသတ်အတွင်းရှိ မဟာဗောဓိ ...	၆	ရင်း။
၄၀	၄၅၈၁	ရင်းပရိသတ်အတွင်းရှိ အနိမိသကုန်းမှ ပေါ်တော်မူစေတီ။	၆	ရင်း။
၄၁	၄၅၈၂	ရင်းပရိသတ် အတွင်းရှိ ဇာတိယကန ပလ္လင်လင်းလွန်းစင်။	၆	ရင်း။
၄၂	၄၅၈၃	ရင်းပရိသတ် အတွင်းရှိ ရတနာ ရွှေဒိဋ္ဌိ(ပြင်ဆင်)။	၆	ရင်း။
၄၃	၄၅၈၄	ဆိတ်ကျောင်းညောင်ပင်မှ ရရှိသော ကျောက်ဆင်းတု။	၆	ရင်း။
၄၄	၄၅၈၅	ရင်းပရိသတ်အတွင်းမှရရှိသောစဉ်ခွက်ဘုရား။	၆	ရင်း။
၄၅	၄၅၈၆	ရင်းပရိသတ်အတွင်းမှရရှိသော ပေါ်တော်မူဆင်းတုများ။	၆	ရင်း။
၄၆	၄၅၈၇	ရွှေသုဋ္ဌေးမြို့အတွင်းရှိ ဘုရား ၇ ဆူ ကျောက်စာတိုင်အကျိုး။	၆	ရင်း။
၄၇	၄၅၈၈	ကျောက်တိုင်ကန်ဘုရားအနီးရှိ အုတ်ဂူ ...	၆	ရင်း။
၄၈	၄၅၈၉	ရင်းဘုရားအနီးရှိ အရိုးအိုးပြာသား ...	၆	ရင်း။

နောက်ဆက်တွဲ (ဂ)။ ။အဆက်။

၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်းရိုက်ကူးသော ဓါတ်ပုံစာရင်း။ ။အဆက်။

၁၉၄၆- ၄၇ အမှတ်။	နှစ်စဉ်အမှတ်။	အကြောင်းအရာ။	အရွယ်လက်မ။	ဌာန။
၄၉	၄၅၉၀	ခိုလ်တတောင်စေတီမိုးဒင်ကြောင့်ပျက်စီးပုံ (အရှေ့မြောက်မှ)။	၆	ရန်ကုန်မြို့
၅၀	၄၅၉၁	ရင်းစေတီ (အရှေ့တောင်မှ) ...	၆	ရင်း။
၅၁	၄၅၉၂	ရင်းစေတီကြီးမျိုး၌ တည်ထား သော ရွှေဟောင်းစေတီဝယ်။	၆	ရင်း။
၅၂	၄၅၉၃	ရင်းစေတီ ဝင်းအတွင်းမှရရှိသော ရတနာပုံလေးသိန်းတံခါးမော်ကွန်း။	၆	ရင်း။
၅၃	၄၅၉၄	ရင်းစေတီ ဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောရှင်ဘုရင်ရုပ်ပုံ။	၆	ရင်း။
၅၄	၄၅၉၅	ရင်းစေတီ ဝင်းအတွင်းမှရရှိသော မိဘုရားပုံ	၆	ရင်း။
၅၅	၄၅၉၆	ရင်း	၆	ရင်း။
၅၆	၄၅၉၇	ရင်းစေတီ ဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောဝန်ကြီးရုပ်	၆	ရင်း။
၅၇	၄၅၉၈	ရင်း	၆	ရင်း။
၅၈	၄၅၉၉	ရင်း (ခေါင်းပေါင်းမြို့နှင့်)	၆	ရင်း။
၅၉	၄၆၀၀	ရင်းစေတီ ဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောလူပျိုတော်ရုပ်။	၆	ရင်း။
၆၀	၄၆၀၁	ရင်းစေတီဝင်းအတွင်းမှရရှိသောရှင်ဘုရင်နှင့်မိဘုရားရုပ်တွဲ။	၆	ရင်း။
၆၁	၄၆၀၂	ရင်းစေတီ ဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောဝန်ကြီးများနှင့် လူပျိုတော်တွဲလျက်။	၆	ရင်း။
၆၂	၄၆၀၃	ရင်းစေတီ ဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောသစ်သားခြံဆော်ရုပ်။	၆	ရင်း။
၆၃	၄၆၀၄	ရင်းစေတီ တော်ဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောစည်ကြီး။	၆	ရင်း။
၆၄	၄၆၀၅	ရင်းစေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောစည်ဝယ်များ	၆	ရင်း။
၆၅	၄၆၀၆	ရင်းစေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောကိန္နရာရုပ်နှင့်ရွှေဟောင်းကြေးပိုင်း။	၆	ရင်း။
၆၆	၄၆၀၇	ရင်း (နောက်ပိုင်း)	၆	ရင်း။
၆၇	၄၆၀၈	ရင်းစေတီဝင်းအတွင်းမှရရှိသောရွှေဟောင်းစိန်ပြောင်း ၂ လက်။	၆	ရင်း။
၆၈	၄၆၀၉	ရင်းစေတီ ဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသော ခိုလ်တတောင်ဘိုးဘိုးကြီးနက်ရုပ်။	၆	ရင်း။

နောက်ဆက်တွဲ (ဂ)။ ။ အဆက်။

၁၉၄၆-၄၇ နှစ်အတွင်းရိုက်ကူးသော ဓါတ်ပုံစာရင်း။ ။ အဆက်။

၁၉၄၆- ၄၇ အမှတ်။	နှစ်စဉ်အမှတ်။	အကြောင်းအရာ။	အရွယ်လက်မ။	ဌာန။
၆၉	၄၆၁၀	ဗိုလ်တထောင်စေတီ ဝင်းအတွင်းမှရရှိသော ဗိုလ်တထောင် ဘိုးဘိုးကြီး နတ်ရုပ် (ရွှေရုပ်လက်)။	၆	ရန်ကုန်မြို့။
၇၀	၄၆၁၁	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှရရှိသောဘုရားသခင် ကို ဥပသကာ ၂ ယောက်စီ ရံဟန်၊ ကျောက်ပြား။	၆	၎င်း။
၇၁	၄၆၁၂	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှရရှိသောကဲ့ညီခေါင်း၊ မျောက်ဦးခေါင်းပါသောစဉ်ရုပ်။	၆	၎င်း။
၇၂	၄၆၁၃	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောကျီးပုလက် စီးနေသောစဉ်ရုပ်များ။	၆	၎င်း။
၇၃	၄၆၁၄	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသော ခွေးဦး ခေါင်းသဏ္ဌာန်ရှိစဉ်ရုပ်။	၆	၎င်း။
၇၄	၄၆၁၅	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသော ဘီလူးဦး ခေါင်းအကျိုး (ဆက်ထားပုံ)။	၆	၎င်း။
၇၅	၄၆၁၆	၎င်းစေတီဝင်း အတွင်းမှရရှိသော မျောက် သဏ္ဌာန်ရှိစဉ်ရုပ်။	၆	၎င်း။
၇၆	၄၆၁၇	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောမီးကွက်ဦး ခေါင်းသဏ္ဌာန်ရှိစဉ်ရုပ်။	၆	၎င်း။
၇၇	၄၆၁၈	၎င်း	၆	၎င်း။
၇၈	၄၆၁၉	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောဘီလူးဦး ခေါင်းကျိုးနှင့် ခွေးဦးခေါင်း၊ ဆင်ဦးခေါင်း၊ ပါသောစဉ်ရုပ်။	၆	၎င်း။
၇၉	၄၆၂၀	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသောခြင်္သေ့ဦး ခေါင်းနှင့် ကျားဦးခေါင်းသဏ္ဌာန်ရှိစဉ်ရုပ်။	၆	၎င်း။
၈၀	၄၆၂၁	၎င်းစေတီဝင်းအတွင်းမှရရှိသောမဟာမိတ်နှင့် ခွေးဦးခေါင်းသဏ္ဌာန်ရှိစဉ်ရုပ်။	၆	၎င်း။
၈၁	၄၆၂၂	ဗိုလ်တထောင်စေတီဝင်းအတွင်းမှ ရရှိသော ဗုဒ္ဓဝင်ကျောက်ပြား။	၆	၎င်း။
၈၂	၄၆၂၃	၎င်း	၆	၎င်း။
၈၃	၄၆၂၄	၎င်း	၆	၎င်း။
၈၄	၄၆၂၅	သခွတ်စောက်ရွာ အနီးရှိ ကျောင်း ကုန်း နှာ ပေါ်တော်မှရရှိသော။	၆	ပြည်မြို့။
၈၅	၄၆၂၆	၎င်း ပေါ်တော်မှရသောမေဓါဗျာဒိတ်ပေးတော် မူခန်းကြေးဆင်းတူး။	၆	၎င်း။

နောက်ဆက်တွဲ (ဂ)။ ။ အဆုံး။

၁၉၄၆-၄၇ နှစ်အတွင်းရိုက်ကူးသော ဓါတ်ပုံစာရင်း။ ။ အဆုံး။

၁၉၄၆- ၄၇ အမှတ်။	နှစ်စဉ်အမှတ်။	အကြောင်းအရာ။	အရွယ်လက်မ။	ဌာန။
၈၆	၄၆၂၇	၎င်းပေါ်တော်မှရသောဗုဒ္ဓဝင်ကြေးဆင်းတူးတော်များ။	၆	ပြည်မြို့။
၈၇	၄၆၂၈	၎င်း ပေါ်တော်မှ ဆံတော် ပယ်ခန်း ကြေး ဆင်းတူးတော်နှင့် ကြေးစေတီ ၂ ဆူပုံ။	၆	၎င်း။
၈၈	၄၆၂၉	သခွတ် စောက်ရွာ အနီးရှိ ကျောင်းကုန်းရွာ ပေါ်တော်မှရသောဗုဒ္ဓဝင်ကြေးဆင်းတူးတော်များ။	၆	၎င်း။
၈၉	၄၆၃၀	၎င်း	၆	၎င်း။
၉၀	၄၆၃၁	၎င်း	၆	၎င်း။
၉၁	၄၆၃၂	၎င်း	၆	၎င်း။
၉၂	၄၆၃၃	၎င်းပေါ်တော်မှရသောဗုဒ္ဓဝင်ဂိုဏ်းဦးအားတရားဦး ဟောဟန်နှင့် ကြေးဆင်းတူး ၄ ဆူ။	၆	၎င်း။
၉၃	၄၆၃၄	၎င်း ပေါ်တော်မှရသောဗုဒ္ဓဝင် ကြေးဆင်းတူးများ။	၆	၎င်း။
၉၄	၄၆၃၅	၎င်း ပေါ်တော်မှ ရှင်ဥပသုတ်ကြေးဆင်းတူး	၆	၎င်း။
၉၅	၄၆၃၆	မွှေးဇာလေးမျက်နှာဘုရား အနောက်ဘက် ပြတူပျက်စီးပုံ။	၆	၎င်း။
၉၆	၄၆၃၇	၎င်း (အနီးမှ)	၆	၎င်း။
၉၇	၄၆၃၈	မြို့ဟောင်းမကွရာကျောင်းမှ တိုင်များ ...	၆	အမရပူရ။
၉၈	၄၆၃၉	မြို့ဟောင်းရှိ ဘိဝံသတော် အနောက် မြောက်မှ ပျက်စီးပုံ။	၆	၎င်း။
၉၉	၄၆၄၀	၎င်း (အရှေ့တောင်မှ)	၆	၎င်း။
၁၀၀	၄၆၄၁	မြို့ဟောင်းရှိနေပြီကျောင်းကြီး(တောင်ဘက်မှ)	၆	၎င်း။
၁၀၁	၄၆၄၂	၎င်း (အရှေ့မြောက်မှ)	၆	၎င်း။
၁၀၂	၄၆၄၃	မြို့ဟောင်းရှိ သမီးတော် ကျောင်း (အရှေ့ မြောက်မှ)။	၆	၎င်း။
၁၀၃	၄၆၄၄	၎င်း (အနောက်တောင်မှ)	၆	၎င်း။

နောက်ဆက်တွဲ (ဃ)။

၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်း ရေးဆွဲသောပုံများစာရင်း။

၁၉၄၆- ၄၇ အမှတ်။	နှစ်စဉ်အမှတ်။	အကြောင်းအရာ။	စကေး။	ဌာန။
၁	၈၆၃	ကျောင်းကုန်းရွာ၊ ပေါ်တော်မူမှ နှစ်ကျိတ်ရှစ် ဆူကြွေးဆင်းတုတော်။	...	မြည်မြို့။
၂	၈၆၄	၎င်း ပေါ်တော်မူမှ ပဝဂ္ဂိုဠ်၊ ဦးအား တရား ဦးဟောခန်း ကြွေးဆင်းတုတော်။	...	၎င်း။
၃	၈၆၅	၎င်း ပေါ်တော်မူမှ မောဓိပင်နှင့် ရွှေပလ္လင် အောင်တော်မူခန်း ကြွေးဆင်းတုတော်။	...	၎င်း။
၄	၈၆၆	၎င်း ပေါ်တော်မူမှ ရတနာစင်္ကြံပုံတော်	...	၎င်း။
၅	၈၆၇	၎င်း ပေါ်တော်မူမှ အလောင်းတော် တော ထွက်တော်မူခန်း။	...	၎င်း။
၆	၈၆၈	၎င်း ပေါ်တော်မူမှ ဆံတော်ပယ်ခန်း ဆင်းတု တော်။	...	၎င်း။
၇	၈၆၉	၎င်း ပေါ်တော်မူမှ မယ်တော်မာယာ သား ဖွားတော်မူခန်း။	...	၎င်း။
၈	၈၇၀	၎င်း ပေါ်တော်မူမှ သုမေခါ၊ သုမိတ္တ ဗျာဓိတ် ပေးတော်မူခန်း။	...	၎င်း။
၉	၈၇၁	၎င်း ပေါ်တော်မူမှ ရတနာရွှေအိမ် ၇ ရက် သီတင်းသုံးတော်မူဟန်။	...	၎င်း။
၁၀	၈၇၂	နန်းတော်ကုန်း၊ ပိဋကတ်တိုက် ဘုရားအရှေ့ မုခ်မှ တောထွက်ခန်း၊ သဲကျောက်ဆင်းတု တော်။	...	သထုံမြို့။
၁၁	၈၇၃	၎င်း ဘုရား တောင်ဘက် မုခ်မှ ကျောက်မာ တင်ပြင်ခွေဆင်းတု။	...	၎င်း။
၁၂	၈၇၄	၎င်း ဘုရား တောင်ဘက် မုခ်မှ ကျောက်မာ မတ်ရပ်တော်ဆင်းတု။	...	၎င်း။
၁၃	၈၇၅	၎င်း ဘုရား တောင်ဘက် မုခ်မှ နဂါးနှင့်လူ သားများ တရားဟောနေဟန် ကျောက်မာ ဆင်းတု။	...	၎င်း။
၁၄	၈၇၆	မြသပိတ် ဘုရား ပေါ်မှ ကျောက် စာ တိုင် ဧရိယာပုံ။	...	၎င်း။
၁၅	၈၇၇	နတ်စင်ကုန်း ပနက်ပုံ	...	၎င်း။
၁၆	၈၇၈	ဘီလူးကျွန်း၊ ကလျိရွာ၊ မွန်းခိုင်းသိမ်ကုန်းမှ လျောင်းတော်မူပုံတော်။	...	မော်လမြိုင်မြို့။
၁၇	၈၇၉	နန်းတော်ကုန်း၊ ပိဋကတ်တိုက် ဘုရားအရှေ့ မုခ်မှ သဲကျောက် ပိရူဇာတ်တော်ပုံ။	...	သထုံမြို့

နောက်ဆက်တွဲ (ဃ)။ ။ အဆက်။

၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်း ရေးဆွဲသောပုံများစာရင်း။ ။ အဆက်။

၁၉၄၆- ၄၇ အမှတ်။	နှစ်စဉ်အမှတ်။	အကြောင်းအရာ။	စကေး။	ဌာန။
၁၈	၈၈၀	ဘီလူးကျွန်း၊ ကလျိရွာ၊ မွန်းခိုင်းဘုရားနှင့်အခြား အဆောက်အဦများ၏ ပနက်ပုံ။	...	မော်လမြိုင်မြို့။
၁၉	၈၈၁	၎င်းဘုရား အနောက်တောင်ဘက်ရှိ ပလ္လင် ပေါ်တွင် တင်ပြင်ခွေထိုင်၍ ရဟန်းနှစ်ပါး မြို့ရောက်ရှိသော သဲကျောက်ဆင်းတု။	...	၎င်း။
၂၀	၈၈၂	၎င်းဘုရား အနောက်တောင်ဘက်မှ တင်ပြင် ခွေဆင်းတုနှင့် ဘုရားသခင်ဆွမ်းကြွဟန် ကျောက်မာဆင်းတု။	...	၎င်း။
၂၁	၈၈၃	မိုလ်တထောင်ဘုရား၊ မြတ်စွာဘုရားနတ်ပြည် မှ သက်သနဂိုင်ပြည်သို့ ကြွဆင်းလာဟန်။	...	ရန်ကုန်မြို့။
၂၂	၈၈၄	၎င်းဘုရားမှ မွေစကြာဟောခန်း ကျောက်မာ ဆင်းတု။	...	၎င်း။
၂၃	၈၈၅	၎င်းဘုရားမှ ဘုရားသခင် ဥပသကာ ၆ ဦး အား အဘယမုဒြ ပေးနေပုံ ကျောက်မာ ဆင်းတု။	...	၎င်း။
၂၄	၈၈၆	၎င်းဘုရားမှ မယ်တော်မာယာသားဖွားခန်း ကျောက်မာဆင်းတု။	...	၎င်း။
၂၅	၈၈၇	၎င်းဘုရားမှ ဗုဒ္ဓ၊ ပတိချွတ်ခန်း၊ မဟာဝိဇ္ဇုပ္ပတ္တ နတ် ရဟန္တာများပုံ ကျောက်မာဆင်းတု။	...	၎င်း။
၂၆	၈၈၈	မြို့ဟောင်း သမီးတော်ကျောင်းမှ မှန်စီရွှေချ ကျွန်းသားပလ္လင်ပုံ။	...	မန္တလေးမြို့။
၂၇	၈၈၉	၎င်းကျောင်းမှ မှန်စီရွှေချ ကျွန်းသား ဘိမ္ဗု ပြာသင်ပုံ။	...	၎င်း။
၂၈	၈၉၀	ရွှေဂူကြီးဘုရားနှင့် အခြား အဆောက်အဦ များ၊ ကျောက်စာတိုင်များ ပနက်ပုံ။	...	ပဲခူးမြို့။
၂၉	၈၉၁	၎င်းဘုရားအနီး ကျောက်စာရုံမှ ကျောက်စာ တိုင်များပနက်ပုံ။	...	၎င်း။
၃၀	၈၉၂	လေးမျက်နှာ ဘုရားတွင် အနောက်ဘက်မှ မြို့ကျနေပုံ။	...	မွန်ဇာမြို့။
၃၁	၈၉၃	ဘီလူးကျွန်း၊ ကလျိရွာ၊ မွန်းခိုင်းဘုရားတောင် ဘက်အုတ်တန်ဆောင်တွင်းမှ တင်ပြင်ခွေ ထိုင်အုတ်ခွက် ၂ ပိုင်းကျီး။	...	မော်လမြိုင်မြို့။
၃၂	၈၉၄	၎င်းဘုရား အနောက်ဘက် မုခ်မှ ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူပုံ သဲကျောက်ဆင်းတု။	...	၎င်း။

နောက်ဆက်တွဲ (သ)။ ။အဆုံး။

၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်းရေးသောပုံများစာရင်း။ ။အဆုံး။

၁၉၄၆- ၄၇ အမှတ်။	နှစ်စဉ်အမှတ်။	အကြောင်းအရာ။	စကေး။	ဌာန။
၃၃	၀၉၅	ဘီလူးကျွန်း၊ ကလီရွာ၊ မွန်းခိုင်း ဘုရားအ နောက်တောင်ဘက်ရှိမြို့ဟောင်းများ ခြံရံထား သောသဲကျောက် တင်ပြင်ခွေဆင်းတူ။	...	မော်လမြိုင်မြို့။
၃၄	၀၉၆	၎င်းဘုရား တောင်ဘက် အုတ်တန်ဆောင်း တွင်းမှရဟန္တာ ၂ ပါးခြံရံထားသော တင် ပြင်ခွေသဲကျောက်ဆင်းတူ။	...	၎င်း။
၃၅	၀၉၇	ရွှေဂူကြီးဘုရား တောင်ဘက်ရှိ ရာဇာရတန လင်းလွန်းပင်စေတီတော်တွင်းရှိ အနောက် ဘက်မျက်နှာမှသည့် ပြုပြင်ပြီးမတ်ရပ်တော် ဆင်းတူ။	...	ပဲခူးမြို့။
၃၆	၀၉၈	၎င်းဘုရား အနောက်ဘက် မုခ်ရှိ တင်ပြင်ခွေ ပေါ်တော်မူဘုရားပုံ။	...	၎င်း။
၃၇	၀၉၉	ကျောက်စာရုံးတွင် ဂုဗ်ခေတ်၌ မြှုပ်နှံထား သော ပစ္စည်းများနှင့် ဆင်းတူတော်များ တူးဖော်သောပုဂံပုံ။	...	မန္တလေးမြို့။
၃၈	၉၀၀	မလိုင်မြို့၊ ကကြီးရွာ၊ သီရိသောမာရ်ကျောင်း၌ တူးဖော်ခဲ့သောကုတိုက်နှင့်အိပ်နက်ပုံ။	...	မိတ္ထီလာဒေသ ကြီး။
၃၉	၉၀၁	၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင်၊ ကျန်ရှိသော ပြအိုးများ ဖော်ပြသည့်နန်းတော်မြို့ရိုးပုံ။	...	မန္တလေးမြို့။

နောက်ဆက်တွဲ (င)။

၁၉၄၆-၄၇ ခုနှစ်အတွင်းတွေ့ရှိသော ကျောက်စာများ။

အမှတ် စဉ်။	တည်ရာဌာန။	အက္ခရာ ပါရှိသည့် ဝတ္ထု။	စာကြောင်း ရေး။	ဘာသာ အမျိုး အမည်။	သက္ကရာဇ်။	မှတ်ချက်။
၁	မိတ္ထီလာဒေသကြီး၊ မလိုင် မြို့အရိုင်း၊ ကကြီးရွာ၊ သီရိသောမာရ် ဘုန်း ကြီးကျောင်း အရှေ့ ကုတိုက်နန်း။	အုတ်ခွက်	ကျောက် ၅ ကြောင်း။	ပါဠိ	မပါ	ပုဂံခေတ်။
၂	မိတ္ထီလာဒေသကြီး၊ မလိုင် မြို့အရိုင်း၊ ပြုံးကန်ရွာ အရှေ့မြောက် ယွန်း သိမ်ကျွန်းယာ။	ကျောက် ပြား။	မျက်နှာ ဘက် ၁၅ ကြောင်း။	မြန်မာ	ကောဇာ ၇၆၃။	မန္တလေး ကျောက်စာ ရုံး သို့ ရွှေ ပြောင်းရိုက် ထား၏။
၃	မိတ္ထီလာဒေသကြီး၊ မလိုင် မြို့အရိုင်း၊ ကျောက် တန်းရွာ၊ အနောက် မြောက် ၄ မိုင် ဝေး သော သိမ် တော် ကျောင်း။	၎င်း	မျက်နှာ ဘက် ၁၇ ကျောင်း၊ ကျောက် ၂၅ ကြောင်း။	မြန်မာ	ကောဇာ ၅၀၆။	အဆုံးမသတ် သော ကျောက်စာ။
၄	စစ်ကိုင်းဒေသကြီး၊ စစ် ကိုင်းမြို့အရိုင်း၊ အောင် မြေရွာ တောင်ဘက် ချမ်းသာရတုရား။	၎င်း	မျက်နှာ ဘက် ၂ ဝ။	မြန်မာ	ကောဇာ [၀] ၆၉၀။	အကြောင်းနှင့် ရပ်ပါး၏။
၅	စစ်ကိုင်းဒေသကြီး၊ စစ် ကိုင်းမြို့အရိုင်း၊ ကြိတ် ရွာ၊ မြသိန်းတန်စေတီ လှေ ကား အတက် ပဲဘက်အုတ်တံတိုင်း ပြင်ဘက်အောက်ခြေ၌။	၎င်း	...	မြန်မာ	...	စာလုံးအက္ခရာ များဖတ်ရ အောင်ပျက် စီး ပြန်းစီး နေသည်။